

M. Valtay Elnökség

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TAGAJÁNRLÁSOK

1926-BAN

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST

1926

061. 12 HTA

ALBERT L. ...

TACALANLÁSOK

1890

ALBERT L. ...

Sylvester-könyvnyomda, Tahitótfalu.

TAGAJÁNLÁSOK

1926-ban.

AZ I. OSZTÁLYBA.

TISZTELETI TAGNAK:

Dr. BADICS FERENC rendes tagot, a budapest-vidéki tankerület nyugalmazott királyi főigazgatóját, az I. osztályba tiszteleti taggá ajánljuk.

Ötven esztendőre terjed immár Badics Ferenc írói pályája. Ő még — az 1870-es években, a budapesti egyetemen — a magyar irodalomtörténetírás atyjának, Toldy Ferencnek volt a tanítványa s ettől az időtől kezdve életét a legbúzgóbb odaadással szentelte a magyar irodalom múltjának kutatására. Ennek az új eredményekben és kiváló alkotásokban gazdag pályának csak egy két mozzanatát hozzuk itt emlékezetbe. Fáy András életrajzának megírásával olyan mintát adott a tudományos életíróknak, melyet ma sem lehet eléggé ajánlani az ifjabb nemzedék figyelmébe. Ezt az akadémiai díjjal jutalmazott életrajzát az adatok bősége, az elemzések sokoldalúsága és a fejtegetések mélysége mellett jellemzi a klasszikusan világos előadás is. Beöthy Zsolt társaságában ő szerkesztette a Képes Magyar Irodalomtörténetet. A kritikai kiadások közül neki köszönjük Bajza József összes munkáinak mintaszerű kiadását. Gyöngyösi István összes költeményeinek nagy kritikai kiadásáért is neki vagyunk hálásak. A gondos szövegkiadások, magyarázatos munkák, új adatokat nyújtó értekezések, gondos kutatásra valló tanulmányok és alapos bírálatok hosszú sorát lehetne felsorolni élete pályáján.

Mint a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Bizottságának elnöke és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tiszteleti tagja, nemes személyiségével és áldásos irányító erejével ebben a körben is hatásosan munkálkodik.

Badics Ferenc olyan tekintély a magyar irodalomtörténetírók sorában és olyan nagy szeretetben és becsülésben álló egyéniség, hogy tiszteleti taggá való ajánlásának bővebb indokolása méltán mellőzhető. Nevét kitörölhetet-

lenül belevéste a magyar tudományosság történetébe. Tiszteleti taggá való megválasztását a legmelegebben ajánljuk.

Némethy Géza r. t.
Négyesy László r. t.
Voinovich Géza r. t.
Pintér Jenő l. t.
Kéky Lajos l. t.

42 }
3 }
A Nyelv- és Széptudományi Osztályba tiszteleti tagnak ajánlom SZABOLCSKA MIHÁLYT. Levelező taggá választása (1908) óta is több kötet költeménye jelent meg, köztük a „Válogatott versek könyve” (1921 végén), melyet Akadémiánk most két éve a Marcibányi mellékjuttalommal tüntetett ki. Az akkori bizottsági jelentés (Akad. Értesítő 1924. 77—79 l.) maga is eléggé indokolná ajánlásomat. Szabolcska Mihály súlya az erdélyi magyarság irodalmi életében az elszakítás következtében csak növekedett, s a tiszteleti tagság egyrészt méltó formában való elismerése lenne Akadémiánk részéről ennek a ténynek, másfelől pedig megkülönböztető díszje a hivatása útján nehezebb körülmények közé jutott magyar költőnek.

Budapest, 1926. február 26.

Horváth János l. t.

Hozzájárulunk:

Szinnyei József ig. és r. t.
Négyesy László r. t.
Császár Elemér r. t.
Szinnyei Ferenc l. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA.

RENDES TAGNAK:

35 }
10 }
Az I. osztály A) alosztályába, boldogult Hegedüs István helyére rendes tagnak ajánlom VÁRI REZSÖT, a budapesti egyetemen a klasszika filológia tanárát, legrégibb levelező tagjainak egyikét. Vári immár 20 esztendeje tagja Akadémiánknak és főmunkái azóta jelentek meg, melyek közül különösen kettőt emelek ki: A *classica-philologia encyclopaediája* (1906) című nagy kézikönyvét, mely teljes tudományos önállósággal van megírva és Bölcs Leo Taktikájának monumentális kritikai kiadását, melyből az első kötet 1917-ben, a második kötet első fele 1922-ben jelent meg. Vári elsősorban paleografus és szövegkritikus, de hogy filológiai tudományának élvezhető

formát is tud adni, mutatja *A görög tudomány az ókorban* (1911) című, népszerűen írt munkája. Nagy érdemeket szerzett magának a római magyar történeti intézet első szervezése körül is. Mindenképpen kívánatos tehát, hogy rendes tagjaink sorában, mint a klasszika-filológia méltó képviselője helyet foglaljon.

Némethy Géza r. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA.

LEVELEZŐ TAGNAK:

BAJZA JÓZSEF Dr. egyetemi ny. r. tanárt, Akadémiánk Irodalomtörténeti- és Keleti Bizottságának s. tagját, a Szt. István Akadémia r. tagját, a magyar és horvát irodalomtörténet művelőjét levelező tagnak ajánlom az I. osztály B) alosztályába. Bajza magyar irodalomtörténeti munkásságának legértékesebb termése nagy rokonáról írt hatalmas monografiája — Akadémiánk az Ipolyi-díjjal tüntette ki s 1914-ben kiadta. Az 500 lapos könyv kitűnően egyesíti a legszigorúbb tudományos módszerességet és az előadásnak könnyed eleganciáját, s teljesen megoldja a nagy földadatot: megírta Bajza József végleges élet- és jellemrajzát. A 10-es évek közepétől kezdve délszláv tanulmányokba mélyedt el; tanulmányait egyfelől új források fölismerése és kiaknázása, másfelől eredményeinek gazdagsága és értéke tünteti ki. Legjelesebb köztük *A magyar-horvát unió felbomlása* (1925), az egyetlen magyar dolgozat e kérdéstről, mely a horvát szakirodalom teljes fölhasználásával készült, s ezen az alapon rámutat e probléma közjogi vonatkozásain túl arra a nemzeti küzdelemre, mely a problémát dülőre juttatta. Magas, tudományos szempontjai és biztos ítélete ma Bajzát a délszlávokkal foglalkozó disciplinák legavatottabb művelőjévé teszik a horvát irodalomtörténetnek is. Módszertani jártasságát e téren is kiválóan értékesíti s tanulmányai mintaszerűek, az, amely a világháború alatti horvát irodalom ismertetését adja, s a raguzai horvát irodalom legnagyobb alakjáról, Gundulié-ról írt. Ez nemcsak túlmegegy a horvát tudomány eddigi eredményein, hanem teljes képet ad az olasz és horvát közműveltség ölekezéséből keletkezett kis köztársaság egész szellemi életéről.

Akadémiánk mind magyar irodalomtörténeti, mind szlavisztikai földadatainak elvégzésében igen jó hasznát látná Bajza József munkásságának.

Császár Elemér r. t.

MITROVICS GYULA esztétikust, a debreceni Tisza István tudományegyetem nyilv. r. tanárát az I. osztály B) alosztályába levelező tagul ajánlom.

Mitrovics Gyula 1871-ben született, atyja szintén Gyula néves egyházi író, sárospataki theologiai tanár, ref. egyházkerületi főjegyző, debreceni lelkész volt. Az ifjabb Mitrovics Budapesten s közben Bécsben és Berlinben végezte egyetemi tanulmányait. Művészettörténeti tanulmányok céljából több ízben utazott Német- és Olaszországban. Behatóan tanulmányozta a klasszikus művészeteket Rómában, Nápolyban és Pompéjiben, azonfelül tanulmányozta a renaissance képirást és a velencei festészetet. Tanárkodott a sárospataki ref. főgimnáziumban, 1904-ben a miskolci ref. leánygimnázium igazgatója lett, 1910-ben a debreceni ref. bölcsészeti facultáson a bölcsélet és neveléstan ny. r. tanára, 1914-ben pedig egyúttal az ottani ref. kollégium könyvtárigazgatója is; 1918-ban a debreceni tudományegyetemre nevezték ki. Számos művészettörténeti, irodalomtörténeti és oktatásügyi dolgot írt, a Filozófiai Irók Tárába lefordította Schwegler bölcsészettörténetét s ennek függelékeképp megírta a magyar bölcsészet történetének vázlatát is. Legbehatóbban az esztétikával foglalkozott. Felavató értekezése *A valósággról* szolt (1893). E körbe tartozó tanulmányai: *Az asszociáció szerepe és jelentősége a szépérzelmek keletkezésében és lefolyásában* (A M. Filoz. Társ. Közlem.), *Szépérzelmeink nemzeti elemei* (Beöthy-album 1908), *Az esztétikai tetszés alapproblémája és a Fechner-féle principiumok* (Alexander-émlékkönyv, 1910), *Az alaki szép hatásának magyarázata a lélektudomány alapján* (Jánosi Béla ajánlatára Akadémiánkban mutatta be 1914 jun., megjelent az Athenaeumban 1914). Önálló kiadványai: *Az esztétikai tetszés alapproblémája* (1912) és *Az esztétika alapvető elvei* (1917). Ezek után rendszeres esztétikájának kidolgozásához fogott, melynek programját a Dessoir M. berlini filozófiai tanártól és vezető-esztétikustól kiadott Zeitschrift für Ästhetik-ben ismertetette (X. köt. 4. füz., Das Grundproblem der ästhetischen Lust, 1917); e mű két első kötete, mintegy 50 nyomtatott ivnyi terjedelemben kész; kiadására a szerző 1921-ben felkérte Akadémiánk könyvkiadó vállalatát. Sajtó alatt van (Debrecenben, Csáthynál) *A magyar esztétika története* című, mintegy 25 íves könyve. Ebbe a körbe vágó dolgozatai: *Arany J. esztétikája* (Irodalomtört. Közlem. 1925) és *Gregussról* (Prot. Szemle 1926. jan.). Az esztétikai elvek gyakorlati alkal-

mazására és az értékelésre vonatkozó tanulmányai: *Tompa helye költészetünkben* (Prot. Szemle), *Beöthy Zsolt mint szépíró* (Bp. Szemle 1919), *Költészet és megértés*, *Az esztétikai tetszés*, *Nemzetiség és költészet* (Irodalomtörténet 1921), *A Buda-Halálának csodás eleme az esztétika és lélektan szempontjából* (Irodalomtört. Közlem. 1915), *Az egység és sokféleség esztétikai elve az Ember Tragédiájában* (a Tisza István Tud. Társaság kiadványai közt I. 6. füzet).

Mindenesetre olyan arányú s a tárgyalni problémák fontosságánál fogva is olyan jelentékeny munkásság ez, mely méltó Akadémiánk elismerésére. Mitrovics Gyula készülétének alapossága, törekvéseinek komolysága és rendszeressége kezesség arra, hogy Akadémiánk benne igen értékes munkaerőt nyer.

Budapesten, 1926. febr. 27.

Négyesy László r. t.

Hozzájárulnak:

Császár Elemér r. t.

Voinovich Géza r. t.

A II. OSZTÁLYBA.

TISZTELETI TAGNAK:

43.3
POPOVICS SÁNDOR urat, a Magyar Nemzeti Bank elnökét, a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályában tiszteleti tagnak ajánlom. Erdemekben gazdag, hosszú multra tekinthet vissza. Mint az Osztrák-Magyar Bank kormányzója ennek a nagy és üdvös hagyományu jegykibocsátó közös intézet vezetésének irányításában — alapos pénzügyi tanulmányai, közgazdasági finom érzéke s a magyar királyi pénzügyminiszteriumban szerzett gazdag tapasztalatai által képesítve — a kettős monarchia egész pénzügyi rendszere javára igazolta azt a nagy várakozást, melyet különösen itthon tápláltunk az iránt, hogy a magyar szakképzettséget és nemzetgazdasági érdekeket kiválóan fogja képviselni. Eme fényes állásáról csak azért mondott le, hogy a rendkívül nehézzé vált pénzügyi viszonyok közt elvállalja az elárvult magyar pénzügyminiszterséget. Mikor azután a közgazdasági stabilizáció legfontosabb feladatai közt a Magyar Nemzeti Bankot kellett megalkotni s azt meg nem ingatható szilárd alapokra fektetni, minden illetékes tényező, de az egész magyar köz-

vélemény bizalma folytán is egyhanguan reá esett a választás az intézet elnökségének betöltésekor, mert hiszen annak szervezése közben a munka oroszlánrészét ő végezte. — A Magyar Tudományos Akadémiának mint igazgatóági tagja állandóan igen hasznos szolgálatokat tesz. — Végre tudományos irodalmi tevékenysége is olyan, hogy — az alapszabályainkban használt kifejezéssel élve — az Akadémia az ő tiszteleti tagságától valóban a maga „díszének és javának gyarapodását várhatja”.

Gaal Jenő r. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA.

RENDES TAGNAK:

THIRRING GUSZTÁV Dr. levelező tagot, a székesfővárosi statisztikai hivatal igazgatóját a II. osztály A) alosztályába rendes tagnak ajánljuk.

Thirring Gusztáv 1902 óta levelező tagja Akadémiánknak s az azóta elmúlt 24 év alatt bőven érdemet szerzett arra, hogy a rendes tagok sorába emelkedjék. A statisztika (különösen demográfia), közgazdaság, társadalomtudomány, földrajz és turisztika körébe vágó számtalan munkája és dolgozata jelent meg, amelyek szakszerűségükkel és alaposságukkal mind előbbre vitték ezeket a tudományágakat. Munkáinak jegyzékét az Akadémiai Értesítők részletesen közölték, itt csak legnevezetesebb munkáit említjük meg, amelyeket levelező tagságának ideje alatt irt.

A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság c. könyvében (1904.) egész történetét és fejlődését adja a magyarországi kivándorlási mozgalomnak s a kivándorlás hatását a népesség demografiai és foglalkozási összetételére részletes vizsgálat tárgyává teszi. Érdekesen egészíti ki e rendkívüli alapossággal készített munkát a külföldön élő magyarság viszonyainak leírása az illető államok hivatalos adatai alapján.

Mint a székesfőváros statisztikai hivatalának előbb aligazgatója, később (1906 óta) igazgatója, igen értékes munkákat irt Thirring Budapest 1900. és 1906. évi népszámlálásairól, melyek Budapest népességének fejlődését és összetételét szakszerű tudományossággal új meg új szempontok szerint tárgyalják és igen becses forrásműveket alkotnak. Budapest közoktatásügyéről irt két kötele ugyan-

csak értékes munka, különösen 80 évre visszanyúló történelmi adatai révén.

Nagy szeretettel foglalkozott Thirring magyar városok népességtörténetével; ebben a tárgyban több munkája jelent meg (idegen nyelveken is), melyek az eredeti forrásmunkák (oklevelek, egyidejű összeírások) alapos tanulmányozása és felhasználása után készültek. Legújabb nagyszabású munkája: „Budapest félszázados fejlődése” méltán keltett feltűnést hangyaszorgalommal összegyűjtött adatai és minden részletre kiterjedő alapossága révén. A turisztikai irodalomban is maradandó becsű műveket alkotott; különösen Budapest és Sopron környékét dolgozta fel. Ezek a munkái mintaszerűek, a Baedekerek alaposágával készültek s minthogy az illető vidékek történetére, földrajzára és néprajzi viszonyainak ismertetésére is kiterjednek, hazánk megismerésének kiváló kútforrásai.

Szakfolyóiratokban és hírlapokban megjelent nagyszámú cikkei a legkülönbözőbb demografiai, közegészségügyi, közgazdasági, földrajzi stb. témákkal foglalkoznak. Egészen újszerűek azok a tanulmányai, melyeket a lakásviszonyokról írt, kapcsolatban a népesség társadalmi és foglalkozási viszonyaival; azután azok a tanulmányai, amelyek a háztulajdonra vonatkoznak; ezt a témát több népszámlálás alapján tette vizsgálódás tárgyává.

Az ő kezdeményezésére a székesfőváros vállalta egy nemzetközi városi évkönyv kiadását, amelyet Thirring szerkesztett s amellyel annakidején nagy elismerést vívott ki. Thirring szakmunkásságáért egyébként sok elismerésben részesült a külföld részéről. A Nemzetközi Statisztikai Intézet, a statisztikusoknak ez a nemzetközi akadémia már 1903-ban tagjai közé választotta. Az Intézet munkálataiban tevékeny részt vett és szorgalmasan látogatta annak kétévenként tartani szokott üléseit, amelyeken rendszeren szerepelt egy-két tanulmánnyal vagy indítvánnyal. Az ő javaslatára határozta el a Nemzetközi Statisztikai Intézet a nagyvárosok nemzetközi évkönyvének újabb, bővített kiadását, amelynek szerkesztésére Thirring kapott megbízást. Minthogy ez az Évkönyv a földkerekség minden 250.000-nél népesebb városára fog kiterjedni, amelyek adataikat mind közvetlenül szolgáltatják Budapestre, a magyar főváros jóideig a statisztika nemzetközi központja lesz. Ez a tény Magyarország megismerése és kulturális jelentőségének köztudatba való vitele szempontjából óriási jelentőségű. S mindez Thirring kiváló szaktudásának és propaganda-képességének érdeme.

A magyar statisztikusok is mesterüknek tekintik Thirring Gusztávot, amit mutat az, hogy a Magyar Statisztikai Társaság őt választotta elnökéül; egyéb rokon tudományos társulatok is különböző tisztségekkel tüntették ki. A magyar szaktudomány is méltóan ismeri el tehát Thirring kiváló tudományosságát.

Mindezeknél fogva tisztelettel javasoljuk Thirring Gusztávnak rendes taggá való választását, amelyre közel negyedszázados levelezőtagsági munkásságával kiválóan érdemessé tette magát.

Földes Béla r. t.

Gaal Jenő r. t.

Bernát István l. t.

Kováts Ferenc l. t.

Kovács Alajos l. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA.

LEVELEZŐ TAGNAK:

BALÁS KÁROLYT, a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem ny. r. tanárát, az elméleti közgazdaságtan kitűnő munkását a II. A) alosztályába levelező tagnak a múlt évi választás alkalmával ajánlották a következő előterjesztéssel: Földes Béla, Matlekovits Sándor, Buday László, Heller Farkas és Kovács Alajos. Balás Károly Balassagyarmaton, 1877 január 4-én született. Egyetemi tanulmányait Budapesten, Genfben és Bécsben végezte. 1902-ben ügyvédi vizsgát tett és eleinte a budapesti, majd a pestvidéki törvényszéknél működött, majd 1903-ban Nógrád vármegye tiszti ügyészének választotta. 1907-ben a kassai m. kir. jogakadémián ny. rendkívüli, 1908-ban pedig nyilvános rendes tanár lett, míg 1914 tavaszán az újonnan föllállított pozsonyi Erzsébet tudományegyetemre, 1918 augusztus havában pedig egyhangú meghívás alapján a budapesti tudományegyetem nyilvános rendes tanárának neveztetett ki a közgazdaságtan és pénzügytan tanszékére. 1911-ben állami kiküldetés folytán a német egyetemek közgazdasági szemináriumait tanulmányozta, 1922-ben pedig a hágai magyar-cseh döntőbiróságba delegáltatott.

Balás Károly irodalmi munkássága igen széleskörű. Már a „Népesedés” című 1905-ben 540 oldal terjedelemben megjelent munkájában nagy irodalmi felkészültséget mutatott. Néhány évvel később, 1913-ban jelent meg a

„Jövedelemeloszlás főágai a kapitalizmus korában“ című 656 oldalas munkája, mely a jövedelemeloszlás kérdéseinek sokoldalú, alapos és nem egy új szempontot hozó megvilágítását nyújtja. A legszélesebbkörű irodalmi tájékozottsággal bírálja e munka a fennálló jövedelemeloszlási elméletet és különösen az annyira vitatott tőkekamat elméletét igyekszik tovább fejleszteni. Nem fogadja el Böhm-Bawerk elméletét, hanem a tőke fogalmának újszerű értelmezésével keresi a tőkekamat magyarázatát. 1917-ben a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában Földes szerkesztése mellett megjelent „Magyar Közgazdasági könyvtár és Remekírók“ tárában a „Pénz csereértéke“ című munkája jelent meg, mely az előbbi munkájában kifejtett elméletével összhangban az árelméletet és a pénzérték kialakulásának nehéz kérdéseit tárgyalja. A közgazdaságtan főbb kérdéseit kívánja felölelni „Politikai gazdaságtan“ című 1922-ben megjelent két kötetes, összesen 919 oldalra terjedő munkájában. Új szempontok szerint igyekszik e munka a közgazdaságtan elméletét felépíteni. Balás ellensége az elméleti és gazdasági politika szétválasztásának, mert szerinte a célok és érdekek olyan jelentős szerepet játszanak a gazdasági életben, hogy az általában ezek köré csoportosul. Így elméleti és gazdaságpolitikai fejtegetések egyaránt tért foglalnak fejtegetéseiben. E munkájának legkimagaslóbb pontja annak a tőkeelméletnek továbbszövése, melyet már a jövedelemeloszlásról szóló nagyobb munkájában megalapozott. Az elmélet legnehezebb kérdésének tisztázásához járul hozzá Balás e fejtegetéseivel. Nagy munkája nem ölelvén fel a közgazdasági élet minden területét és különösen mellőzvé a szociálpolitika kérdéseit, e hiányon akar Balás segíteni, amikor, „Társadalmi politika I. rész. Alapvetés“ Budapest. 1924. című munkájában a szociálpolitika alapszempontját kíséri meg tisztázni.

Balás Károly tudományos egyéniségét a közgazdasági irodalom igen széleskörű ismerete és önálló kutató szellem jellemzi. A közgazdaságtan elméletének kitűnő ismerője és művelője. Szorgalmáról, a fentebb felemlített mélyszántású és nagyobb terjedelmű munkákon kívül még számos kisebb-nagyobb értekezés is tanuskodik, melyek közül egyik-másik német és francia nyelven is napvilágot látott. A közgazdaságtan elméletének jeles és szorgalmas kutatójának munkáját jutalmazná tehát az Akadémia Balásnak tagjai sorába választásával.

Főbb munkái a következők:

A Népesedés. Közgazdasági tanulmány. Budapest, 1905. 541 l.

Kivándorlásunk és visszavándorlásunk — tekintettel Ausztriához való viszonyainkra 1908. 52 l.

A család és a magyarság. Budapest, Grill. 1908. 52 l.

La natalité reduite à un et à deux enfants. Budapest. Athenaeum, 1910. 25 l. Revue de Hongrie 1910. nov. sz.

A járadékszerű jövedelmek köréből. Különlenyomat a Grosschmied emlékkönyvéből Budapest, 1912. 21 l.

A jövedelemeloszlás főágai a kapitalizmus korában. Budapest, Eggenberger, 1913. 656 l.

Statisztikai Tanulmányok. Budapest, Eggenberger, 1916. 138 l.

A pénz csereértéke. Magyar Tudományos Akadémia kiadása, Budapest, Grill, 1917. 180 l.

Politikai Gazdaságtan. Két kötet Budapest, Eggenberger, 1922. I.: 1—488 l., II.: 489—919 l.

Társadalmi Politika. I. rész Alapvetés 183 l. Budapest, 1924. Centrum Kiadóvállalat Rt.

Mi ez előterjesztést magunkévá téve és megismételve kérjük Balás Károlynak lev. taggá való megválasztását.

Dr. Thirring Gusztáv l. t.

Kovács Alajos l. t.

Földes Béla r. t.

Gaal Jenő r. t.

Bernát István l. t.

Dr. Heller Farkas l. t.

Kovács Ferenc l. t.

BARABÁSI KUN JÓZSEF Dr., Tisza István egyetemi ny. r. tanárt, államtudományi író-t a múlt évben előadott indokok alapján újból melegen ajánlom.

Concha Győző r. t.

Az 1925. évi ajánlat:

BARABÁSI KUN JÓZSEF debreceni egyetemi nyilvános rendes tanárt levelezőtagnak ajánlom.

Nyomdai viszonyainkra tekintettel a legrövidebbre vonom össze ajánlatomat, számos értékes dolgozatát névszerint sem említve, csak az alábbi három munkájára irányzom az Akadémia becses figyelmét.

„A parlamenti házszabályok” című, 1909-ben megjelent 259 oldalas munkája a parlament működési módjának bonyolult jelenségeit átfogó, rendszerezni képes elmével vizsgálja s útvesztőit megvilágítva, belőlük biztos kézzel vezet ki.

Nagy helyet szentel ebben a parlamenti eljárás kapcsolatának az állam egész kormányzásával és a gazdag irodalom, az angol és francia parlamentek eljárásáról szerzett személyes tapasztalatok segélyével tünteti fel az egyes parlamenti házszabályok összefüggését, az illető angol parlamentáris, az amerikai praesidentialis, a francia republicano parlamentaris kormányzati rendszerrel, szóval a nemzet állami létének egészével.

„Nemzet, nemzetiség.” (1908. 172 lap.) E világot mozgató fogalmak le nem zárt kontroverziája foglalkoztatja fenti dolgozatában. A nagy bozótot, mely e fogalmak körül a tudomány, a publicisztika, a költészet dús hajtásaiból oly sűrűre nőtt, törekszik ritkítani. Teljes világirodalmi tájékozottsággal végzi e munkáját és különösen az egy államban együtt élő nemzetiségek viszonyának meghatározásában jut megnyugtató eredményre.

Meghatározni a helyét az államtannak a tudomány világában, kimérni területét a rokon társadalmi tudományokkal szemben, meghatározni módszerét teszi Kun József „Bevezetés a politikába” (1916. 187 l.) című művének egyik tárgyát, míg a másikat az államtani eszmetörténet foglalja le.

Teljes ismeretével azoknak az igényeknek, melyeket a természeti és szellemi tudomány, a norma- és valóság-tudományok, valamint bölcsélet az igazság megismerése tekintetében a múlt század vége óta támasztanak, határozott és erősen megokolt érveléssel foglal állást, úgy az angol szociologikus, valamint a német tudományban Mohl R. óta uralkodóvá lett iránnyal szemben, mely az államtant vagy a társadalomtudomány nagy egészébe, vagy a jogtudományba olvasztotta vagy azt szétdarabolva, végül merő subjectiv célszerűségi szabályok egészévé tette.

Ennek az álláspontjának támogatására szolgál az Aristoteles politikájának szellemében kialakult államtan története, melyet munkájának második fele nyújt.

E fő munkái és a Budapesti Szemlében, a Jogállamban, a Magyar Figyelőben, a Magyar Jogi Szemlében megjelent, 20-nál több értekezése Barabási Józsefet a bölcséleti államtan és publicisztika lelkes, avatott, komoly buvárának, állandó buzgó munkásának mutatják, akivel az Akadémia

meggyőződése szerint a maga céljaira aktív erőt szerez, sőt illet rendes keretein kívül álló helyzetében már szerzett is. Barabási Kun József rendezi ugyanis sajtó alá az Akadémia Tisza István-Bizottságának megbízásából Tisza István beszédeit. Utolsó két évi szorgos munkájának eredménye az 1888-tól 1903-ig terjedő beszédeknek bevezető és kíséző jegyzetekkel ellátott nyomdakész első része. Barabási Kun Józsefnek nagyterjedelmű jegyzeteit gondosságuk, bőségük a magyar parlament forrásmunkájává avatják. Ajánlom megválasztását.

BARTÓK GYÖRGYÖT, a szegedi egyetemen a filozófia nyilv. rendes tanárát, filozófiai irodalmunk régi kiváló munkását a II. A) alosztályban megüresedett egyik levelező tagsági helyre melegen ajánljuk. Bartók György 1882-ben született Nagyenyeden. A gimnáziumot a szászvárosi Kuun-kollégiumban végezte, majd a kolozsvári, lipcsei és heidelbergi egyetemen tanult, főképp Böhmöt, Wundtot, Volkeltet, Windelbandot és Laskot hallgatta s ezek gyakorlatain vett részt. 1909-től a kolozsvári ref. theol. akadémiának nyilv. r., 1911-től a kolozsvári egyetemnek magántanára, 1917 óta pedig az utóbbi egyetemen a filozófia nyilv. r. tanára.

Bartók széleskörű filozófiai munkásságának súlypontja az értékelmélet területére esik. Első munkáiban (Az akaratszabadság problémája. 1906. A szabadakarat problémája és a büntetőjog. 1907.) az akaratszabadság kérdésében finom elemzéssel iparkodik szétválasztani az ontológiai és axiológiai szempontokat. Jelentős műve „Az erkölcsi érték philosophiája” (1911), melyben az etikai empirizmus főirányait élesen boncolva, kimutatja, hogy az erkölcsfilozófiának alapjául sem a biológia, sem a pszichológia, sem a szociológia nem szolgálhat, hanem egyedül az értékelmélet. E kutatásaiban Böhm Károly tanítványának bizonyul, de több ponton a mester tanait továbbfejleszti. Nagyobb munkái közül ki kell még emelnünk a tavalyi Kant-jubileum alkalmával megjelent jeles Kant-monografiáját (Kant. Torda, 1925), mely Kant egész rendszerét rendkívül világosan és plasztikusan tárja elénk. „Kant és a német idealizmus etikája” c. munkáját Akadémiánk 1917-ben igen elismerő bírálat alapjául pályadíjjal koszorúzta meg. Kiváló sikerrel vizsgálta Bartók a vallásfilozófia értékelméleti alapjait (A vallás problémája napjaink bölcseletében. 1915.) Jelöltünk a magyar filozófiai gondolkodás multját egész sor tanulmányban iparkodott

feltárni (Mihályi Károly élete és filozófiája. Athenaeum. 1909. Köteles Sámuel élete és filozófiája. U. o. 1910. és 1911. Széchenyi István gondolkozása. 1910. Erdélyi János gondolkozása 1915. Kölcsey kritikája és a kritikai művészet. 1911. Böhm Károly személyisége és tana. 1913.) Böhm Károly rendszerét egy nagyobb tanulmány keretében méltó módon először Bartók tette a külföld számára hozzáférhetővé (Die Philosophie Karl Böhms. Zeitschrift für Philos. und philos. Kritik. 165. köt. 1918. 134—174.)

E tartalmas és sokoldalú irodalmi munkásság alapján Bartók György megválasztását bátrak vagyunk tisztelettel újból a Tek. Akadémia különös figyelmébe ajánlani.

Pauler Ákos r. t.

Hornyánszky Gyula l. t.

Kornis Gyula l. t.

KUNCZ ÖDÖN Dr.-t, a budapesti közgazdaságtudományi Kar ny. r. tanárát a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Kuncz Ödön, aki 1907 március havában avatott a jogtudományok sub auspiciis regis doktorává s 1914 óta tanára a kereskedelmi és váltójognak, — 1909 óta fejt ki nagyszabású codificatori és tudományos működést. Előbbi tevékenységének jellemzéséül kiemeljük, hogy 1913—14-ben az új váltótörvény javaslatának indokolását, 1917-ben a részvénytársaságokról szóló törvénytervezetet s 1921-ben a kereskedelmi törvény novellájának tervezetét Kuncz Ödön készítette el s hogy ezenfelül nagy szerepet játszott a nemrégiben megjelent aranymérleg rendelet s számos más törvénytervezet kidolgozásában. Ami pedig tudományos munkásságát illeti, — eltekintve attól, hogy buzgó munkatársa a Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht, a Leipziger Zeitschrift für das deutsche Recht Die Actiengesellschaft, Handel und Industrie című német szaklapoknak s 11 éven át szerkesztette a Kereskedelmi Jog című szaklapot, — a következő nagyértékű munkákkal gyarapította a magyar jogtudományi irodalmat: A részvénytársaság védelme igazgatósági tagjainak egyéni érdekeivel szemben; — Felmentésadás a részvényjogban; — Alaptőkeemelések; — Részvénybevonás és élvezeti részvény; — Az osztalékjog és fictiv osztalék; — Részvényjogi reformkérdések; — A magyar kereskedelmi és váltójog vázlat; — Bevezetés a jogtudományba; — Az aranymérleg problémái stb.

Az imént felsorolt munkák közül már a részvénytársasági jogra vonatkozó alapos és mélyen szántó monografiáiban is érezteti hatását az a jogi világnézet, melyet részletesebben jogencyklopediájában és főmunkájában A magyar kereskedelmi és váltójog vázlatában fejt ki. Kuncz Ödön a Kant—Jellinek—Kelsen-féle dualistikus világnézettel szemben a Hegel-féle egységes világnézet hatása alatt áll.

A dualistikus világnézet éles megkülönböztetést tesz egyrészt a jogban foglalt *gondolatok* s másrészt azok *megvalósítása* között s a tételes jogtudomány feladatát a *gondolatok* feldolgozásában látja s ép ezért a jogdogmatikai módszert alkalmazza. Ezzel szemben Kuncz Ödön szerint a jog tulajdonképpen nem más, mint a társadalmi és gazdasági élet szervezésének technikája s ezt a technikát szerinte a szabályozás tárgyaivá tett életviszonyoktól *elválasztani lehetetlen*; az életviszonyok azonban a mindenkor uralkodó erkölcsi és gazdasági eszmék hatása alatt állanak s folytonosan változnak és fejlődnek.

A jog- és az életviszonyok közötti felbonthatatlan kapcsolatból szükségképpen következik, hogy a jogszabályok és jogintézmények dogmatikai tárgyalását meg kell előznie a mindenkor uralkodó gazdasági és erkölcsi irányeszmék, a gazdasági alapszerkezet és a történelmi fejlődés feltárásának. A jogtudomány Kuncz szerint nem statikus, hanem dinamikus tudomány s alapjai gyanánt a pszichológia, a közgazdaságtan és a szociológia szerepelnek.

Bár a módszer nem csak világnézettől, hanem egyéb tényezőktől is függ, el kell ismernünk, hogy Kuncz Ödön az ő dinamikus jogtudományi módszerét általánosságban véve rendkívül szerencsésen tudja összekapcsolni a joganyag dogmatikus feldolgozásával.

Ami kutatásainak eredményét illeti, — Kuncz kereskedelmi joga két alapgondolaton épül fel: a kereskedelmi jog szerinte nem tisztán a kereskedők, hanem az összes *vállalkozók* joga is; — s ép ezért a kereskedelmi jogügyleteknek szükségképen két csoportra kell szétválniok: az egyik csoport a jogügylet alanyainak *érdekközösségén* épül fel s arra törekszik, hogy létre hozza a kereskedelmi jog és a közgazdaságtan legfontosabb közös alapintézményét: a *vállalatot*; — az ide tartozó jogügyleteket nevezi Kuncz *organisatio*s jogügyleteknek; a másik csoport a jogügyletek alanyainak *érdekelletétén* s az ebből folyó gazdasági *küzdelmén* épül fel s arra törekszik, hogy lebonyolítsa a *javak kicserélését*; az idetartozó jogügylete-

ket nevezi Kuncz *csereügyleteknek*. Bár mindkét csoportnak feldolgozását rendkívül sikerültnek tartjuk, Kuncz Ödön munkájának legalaposabban kidolgozott és legértékesebb része gyanánt az *értékpapírok elméletét* kell kiemelnünk.

Az értékpapírok problémája 1850 óta mint a legélesebb elméleti viták központja szerepelt s az irodalom 6—7 évtized alatt annyi egymással ellentétes elméletet hozott létre, hogy közöttük eligazodni is meglehetősen nagy és nehéz feladat. Kuncz Ödön azonban alaposan ismeri úgy a német, mint a francia, olasz és angol—amerikai elméleteket s reájuk támaszkodva fejti ki a saját álláspontját. Hiven a jogról vallott felfogásához az értékpapir *gazdasági jelentőségét* helyezi előtérbe s ezzel a rendkívül bonyolult problémát, mint a *gazdasági élet* problémáját nagy mértékben leegyszerűsíti. Szerinte az értékpapir kiállítása mindig abból a célból történik, hogy biztosítsuk valamely jognak a forgalom-képességét; az értékpapirjog tehát azon *perjogi* momentumon épül fel, hogy az értékpapir mindig egy bizonyos jogot — t. i. a benne *tanúsított* jogot bizonyítja, még pedig aképen, hogy az illető jognak az értékpapir a *kizárólagos* bizonyító eszköze. Rendkívül emeli Kuncz Ödön kereskedelmi és váltójogának értékét az, hogy Kuncz maga is részt vett a polgári törvénykönyv kötelmi jogi részének átdolgozásában s ép ezért a *ma* érvényben levő jog tanulmányozásánál a *jövő* jogát, a polg. tvkv. tervezetét is figyelembe veszi; — hogy felsőbb bíróságaink gyakorlatát *birálva* dolgozza fel (lásd pl. I. k. 92—93. old.); — hogy kutatásaiban a hazai irodalom kiválóságain Klupathy Antalón, Neuman Árminon s elsősorban és legfőképen a magyar kereskedelmi jogtudomány *megalapítóján* Nagy Ferencen kívül, a német, francia, olasz és angol irodalom legkiválóbb termékeire, Thöl, Goldschmidt, Endemann, Lehmann, Cosack, Lyon-Caen et Renault, Vivante és Cambell munkáira s a magyar, német és francia szaklapokra támaszkodik. De nem kerüli el figyelmét azoknak a munkálkodása sem, akik a kereskedelmi jogtól távol állanak. A szokásnál pl. figyelembe veszi kiváló jogbölcseink Somló Bódog, — az idő és pénz kereskedelmi fontosságának jellemzésénél Montesquieu, — a megbízás és a meghatalmazás elhatárolásánál Laband idevágó kutatásait stb. (Lásd I. k. 6., 21., 78. old. stb.)

Mindezek alapján abban a meggyőződésben ajánljuk

Kuncz Ödönt levelező tagságra, hogy megválasztása az Akadémia részére feltétlenül nagy nyereséget fog jelenteni.

Erekly István l. t.

Finkey Ferenc l. t.

Dr. Fellner Frigyes l. t.

Dr. Kováts Ferenc l. t.

386. Dr. LAKY DEZSŐT, a szegedi tudományegyetemen a statisztika nyilvános rendes tanárát, a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Laky Dezső jogi tanulmányainak befejezése után a központi statisztikai hivatal szolgálatába lépett, ahol kitűnő adminisztratív képességei és tudományos munkálkodása révén gyorsan haladt előre. Mint a statisztikai hivatal tisztviselője, a hivatal két igen becses kiadványát szerkesztette és irta, ezek egyike „Magyarország városainak háztartása 1910. évben”, feltűnést keltett alapossága és azoknak a merőben új szempontoknak révén, amelyekkel a kérdést tárgyalja. Különösen értékes fejezetei e művének a városi adózás fejlődéséről szóló, továbbá az a rész, mely a városi üzemek problémájával foglalkozik.

Másik nagyszabású munkája Laky Dezsőnek a magyarországi kivándorlás legfőbb időszakáról, az 1899—1913 évekről szóló műve. Kiváló érdeme munkájának, hogy sok teljesen új szempontból világítja meg a kivándorlás kérdését, kutatásaiban a községekig lemegy s alapos tájékoztatást nyújt a kivándorlás gócpontjairól s a kivándorlás fokozatos terjedéséről. Azonkívül kiterjeszkedik a helyi okok kutatására is, amely körülmény gazdasági és szociológiai szempontból rendkívül értékesé teszi munkáját.

Még mint a központi statisztikai hivatal tisztviselője, Laky vezette azokat a munkálatokat, amelyeknek célja volt az idegen megszállások okozta károk megállapítása. Mint e téma legalaposabb ismerőjét, a Magy. Tud. Akadémia őt bízta meg e nagyszabású felvétel eredményeinek megírásával, amely munkája azután az Akadémia kiadásában „Csonka-Magyarország megszállásának közgazdasági kárai” címen jelent meg. Laky e nagyszabású munkájában kiváló szakismerettel mutatja ki és ismerteti az okozott károkat a gazdasági élet minden ágára vonatkozólag, nemcsak közvetlen nagyságukban, hanem indirekt hatásukban is.

Laky Dezső e munkáját már a hivataltól való megválasztása után irta, minthogy 1921 szeptemberben a szegedi Ferenc József Tud. Egyetemen — az egyetem jog- és

államtudományi karának egyhangu meghívása alapján — a statisztika nyilvános rendes tanárává nevezték ki. Ezidő szerint a szegedi egyetemen a jogi kar dékánja.

Még mint a központi statisztikai hivatal tisztviselője kapott Laky Dezső megbízást a statisztikai hivataltól a gümőkórrol kiadandó kötet szövegének megírására. Ennek a megbízatásnak Laky már mint egyetemi tanár tett eleget s ezzel a munkájával a magyar statisztikai irodalom történetében kiváló helyet biztosított magának. Páratlan szorgalommal gyűjtötte össze e kérdésre vonatkozó bel- és külföldi szakirodalmat s a legapróbb részletekig terjedő tudományos elmélyedéssel merült bele a kérdés tárgyalásába. Kiterjed a munkája a tuberkulózis-halálozás egész multjának legújabb időkgig menő ismertetésére. A gümőkórhalandóságot minden demografiai vonatkozásban gazdag tagozással tárgyalja e munkájában s a foglalkozási statisztika segítségével a gümőkórhalandóság szociális hátterét is teljesen új szempontok szerint világítja meg. Kutatásait itt is sok esetben egészen a községekig vizsgálta.

E nagyobb munkáin kívül még, amelyekhez lehet számítani Buday László életéről és munkásságáról írott igen részletes, szakszerű tanulmányát is, számos kisebb-nagyobb tanulmányt irt különböző folyóiratokban, amelyek egyes demografiai, közegészségügyi, szociális vagy közgazdasági kérdésekkel foglalkoznak. Rendkívül alaposak és részletekbe mélyedők Laky Dezsőnek kritikái cikkei is, melyekkel a közgazdasági és statisztikai irodalom újabb termékeit figyelemmel kíséri. E tanulmányai közül külön ki kell emelni Magyarországnak kulturális viszonyainak újabkori fejlődéséről irt igen alapos tanulmányát, amelyben a megcsonkított Magyarország számos új kulturális problémáját világítja meg, valamint a morálstatisztika körébe tartozó „Az elválások Magyarországon a háború előtt és után” című munkáját, amely a morálstatisztikának e szomorúan érdekes és fontos fejezetét egészen új oldalairól mutatja be.

Laky Dezsőnek eddigi komoly tudományos munkássága, amellyel a statisztikai tudományt sok tekintetben előbbre vitte s annak egészen új ágait építette ki s amelyet a szaktudomány azzal is elismert, hogy a Magyar Statisztikai Társaság őt alelnökévé választotta, mindenképpen méltóvá teszük arra, hogy a Magyar Tud. Akadémia tagjai sorába kerüljön. Rendkívüli munkaképessége és munkakedve pedig biztató arra, hogy a tudomány ez ágát még számos értékes munkával fogja gazdagítani. Újból tisztelettel ajánljuk tehát levelező taggá való választását.

Laky Dezső főbb irodalmi munkái a következőkben foglalhatók össze:

Gaal Jenő r. t.
 Bernát István l. t.
 Thirring Gusztáv l. t.
 Dr. Polner Ödön l. t.
 Kovács Alajos l. t.
 Kovács Ferenc l. t.
 Dr. Ereky István l. t.
 Kolosváry Bálint l. t.

I. Önálló nagyobb szabású munkák.

1. Magyarország városainak háztartása az 1910. évben. (A Magyar Statisztikai Közlemények 58. kötetének szöveges jelentése német és francia nyelven is; különlenyomatban is.) Budapest, 1916. V 191 kéthasábos lap

2. Tizenöt év kivándorlásunk történetéből. (A Magyar Statisztikai Közlemények 67. kötetének szöveges jelentése francia nyelven és különlenyomatban is.) Budapest, 1918 136 kéthasábos lap.)

3. Csonka-Magyarország megszállásának közgazdasági kárai. (A Magy. Tud. Akadémia megbízásából. A Magyar Közgazdasági Könyvtár XXII. kötete. Budapest, 1923 VIII 468 lap.)

4. A gümőkórhalandóság Magyarországon. (A Magyar Statisztikai Közlemények 62. kötetének szöveges jelentése, különlenyomatban is. VIII. 148 kéthasábos lap. Budapest, 1925.)

5. Buday László élete és munkássága. (A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai. 1. sz. Budapest, 1925. 64 l. Megjelent a Közgazdasági Szemle 1925. évi 69. köt., valamint a Revue de la Société Hongroise de Statistique III. sz. 2—70 l. francia nyelven is.)

II. Tanulmányok folyóiratokban.

1. A kivándorlók kor- és foglalkozási viszonyai. (Magyar Gazdák Szemléje 1913. márciusi szám. 188—196 l.)

2. A statisztika a városok szolgálatában. (Városi Szemle, 1913. májusi szám. 416—437 lap.)

3. Városaink és a mezőgazdasági termelés. (Magyar Gazdák Szemléje, 1913. évi szeptemberi szám 439—447 l., u. a. évi októberi szám 501—505 l. és u. a. évi novemberi szám 570—577 l. különlenyomatban is, 20. l.)

4. Községi adminisztráció és községi háztartás a statisztika mérlegén. (Közgazdasági Szemle, 1914. évi júniusi szám, 14—31 lap.)

5. A magyar községi hitelügy jelene és jövője. (Magyar Társadalomtudományi Szemle, 1914. évi áprilisi szám, 261—278 l.)

6. A községi üzemek jelentősége a magyar városok háztartásában. (Közgazdasági Szemle, 1917. évi július—augusztusi szám 503—537 l.)

7. A Magyar Fajegészségtani és Népesedéspolitikai Társaság munkaköre. (A társaság alakuló közgyűlésén tartott előadás. Nemzetvédelem, 1918. évi 1—2 száma. 8 lap, különnyomatban is.)

8. Magyar gyermekhalandósági statisztika. (Közgazdasági Szemle, 1922. évi áprilisi szám. 75—96 lap.)

9. Schwartner Márton emlékezete. (Emlékbeszéd a Magyar Statisztikai Társaság első közgyűlésén, Magyar Statisztikai Szemle 1923. évi május—júniusi szám. 205—211 kéthasábos lap.) En mémoire de Marton Schwartner. (Az előbb idézett emlékbeszéd némileg módosított szövege. Revue de la Société Hongroise de Statistique. 1923. N° 3. 103—115 lap.)

10. Agrárpolitika. (Budapesti Szemle, 1922. évi 550. szám. 175—196 l.)

11. La mortalité par tuberculose en Hongrie dans les années 1901—1915. (Revue de la Société Hongroise de Statistique, 1924. N° 3, 101—129 l.)

12. Adalékok Magyarország kulturális viszonyainak újabbkori fejlődéséhez. Budapest, 1925, 1—33 l.

13. Az európai gümőkórhalandóság az utóbbi évtizedekben. Népegészségügy, 1925. 192—209.

14. Az elválások Magyarországon a háború előtt és után. Társadalomtudomány, 1925. 105—119 l.

15. Magyarország gazdasági földrajza. Föld és ember. 1925. 39—49 l.

III. Cikkek és könyvismertetések folyóiratokban.

1. Hitelintézeteink fejlődése. (Magyar Társadalomtudományi Szemle, 1914. évi februári szám. 138—141 l.)

2. Haushaltungsstatistik der ungarischen Gemeinden. (Deutsches Statistisches Zentralblatt, 1915. N° 3. 71—73 l.)

3. Buday: A megcsönkített Magyarország. (Budapesti Szemle, 1921. évi decemberi szám. 128—144 l.)

4. Nagy Dénes: Bevezetés a szociológiába. (Közgazdasági Szemle, 1922. évi júniusi szám.)

5. Geöcze Sarolta: Szociológia ethikai alapon. (Közgazdasági Szemle, 1923. évi januári szám. 69—72 l.)

6. Schneller Károly: Népesedéspolitika. Többtermelés. (Közgazdasági Szemle, 1923. évi februári szám. 142—144 l.)

7. Széljegyzetek a fizetési mérleg kérdéséhez. Fellner Frigyes: Fizetési mérleg és jóvátétel. (Közgazdasági Szemle, 1923. évi márciusi szám. 234—237 l.)

8. Külkereskedelmünk története. Dr. Szőnyi Gyula: Külkereskedelmünk története az 1882—1913. években. (Közgazdasági Szemle, 1923. évi áprilisi szám. 318—322 l.)

9. Buday László: A statisztika elmélete és története. (Magyar Gazdák Szemléje, 1923. április—májusi szám. 266—269 l. Név nélkül.)

10. Jogfilozófia és közgazdaságtan. Dr. Moór Gyula: Bevezetés a jogfilozófiába. (Közgazdasági Szemle, 1923. évi májusi szám. 422—427 l.)

11. Dr. Heller Farkas: Pénzügyi politika. (Közgazdasági Szemle, 1924. évi január—júniusi szám. 141—148 l.)

12. Az 1923. évi magyar statisztikai irodalom. I. Dr. Buday László munkái. (Magyar Statisztikai Szemle, 1924. évi 1. sz. 27—36 kéthasábos l.)

13. Az 1923. évi magyar statisztikai irodalom. II. Dr. Szabóky Alajos és dr. Schneller Károly munkái. (Magyar Statisztikai Szemle, 1924. évi 3—4 szám. 155—162 kéthasábos l.)

NAVRATIL ÁKOST, a budapesti Pázmány Péter egyetem ny. r. tanárát, a közgazdaságtani irodalom kiváló művelőjét, a mult évi választás alkalmából a levelező tagságra bátorzkodunk ajánlani. Hivatkozással akkori ajánlatunkra,* ezévbén is felhívjuk a t. Akadémia figyelmét Navratil Ákosnak a közgazdaság tudományának művelése körül szerzett súllyal bíró érdemeire. Megválasztása, mely a múlt évben is egy szavazaton mult, jutalom volna a multért, ösztön a jövőre nézve. Számos monografiája, — melyek közül az első Smith Ádám értékes méltatását képezi, — irodalmunkban számot tesz. Az Akadémia Navratillal értékes, komoly munkaerőt nyerne.

Földes Béla r. t.

* Az 1925 évi ajánlat szövege.

NAVRATIL ÁKOST, a közgazdaságtan és pénzügytan ny. r. tanárát, a budapesti Pázmány Péter tudományegyetemen, mint az elméleti közgazdaságtan kiváló művelőjét, ajánljuk a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak.

Navratil Budapesten született 1875 május 20-án. Tanulmányait a budapesti és berlini egyetemen végezte és a budapesti egyetemen sub auspiciis regis lett doktorrá avatva. Több éven át tagja volt a Földes nemzetgazda-

sági és statisztikai szemináriumnak. 1899 októberétől 1903 augusztus végéig a kereskedelmi minisztériumban szolgált, mint fogalmazó. Ezen idő alatt a munkások balesetbiztosítására vonatkozólag kodifikáló munkát is végzett. Azonkívül szervezte a Társadalmi Múzeumot. Az 1903/4-ik tanévtől kezdve két évig a kassai jogakadémián volt a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és magyar pénzügyi jog ny. r. tanára. Az 1905/6-ik tanévtől kezdve a kolozsvári egyetemen működött, mint a nemzetgazdaságtan és pénzügytannak előbb ny. rk., majd ny. r. tanára. 1918-ban nevezték ki a közgazdaságtan és pénzügytan tanárává a budapesti egyetemre.

Első munkáját már 1895-ben írta Smith Ádám rendszeréről és ennek bölcséleti alapjáról mint egyetemi pálya munkát, mellyel díjat is nyert. Majd a Közgazdasági Lexikonba írt több nagyobb cikket 1901-ben. A gazdasági élet elemi jelentőségei c. munkáját (300 oldal) adta ki, mely a közgazdaságtan alapvető kérdéseit tárgyalja jeles készültséggel. Széleskörű tudásának és kitűnő ítéletének tanujelét adta a Társadalmi gazdaságtan és közháztartástan vázlata: Budapest, 1908. c. kézikönyvében, mely a közgazdaságtan és a pénzügytan rendszeres áttekintését nyújtja. E munkát tömörség, határozott ítélet és igen világos előadás jellemzik. Rövidsége mellett is — az elméleti közgazdaságtan, a gazdasági politika és a pénzügytan alapkérdéseit 360 oldalon tárgyalja — igen sokat nyújt e munka és nagyon beható, éles kritikával végzett tanulmányok eredménye.

Határozott tudományos egyéniséget és mély tudást tanusít A gazdasági élet és a jogi rend, Adalék a másodlagos gazdasági jelenségek elméletéhez c. 56 oldalas és a Földes emlékkönyvben megjelent munkája, mely a tiszta gazdasági kategória és a jogi kategória egymáshoz való viszonyát igyekszik tisztázni, különös tekintettel a jövedelemelosztás jelenségeire. E tanulmány német nyelven is megjelent. A jövedelemelosztás kérdésével foglalkozik A járadék fogalma c. értekezése, mely 1914-ben a Farkas-emlékkönyvben jelent meg (22 oldal). Az átmenetgazdasági minisztérium kiadványai sorában jelent meg 1918-ban Valutánk helyreállítása c., 165 oldalas tanulmánya, mely a háború alatt megjelent pénzügyi és valutapolitikai dolgozatok értékesítésével tárgyalja a pénz értékalakulásának és a valutajavításnak kérdéseit. E nagyobb munkák mellett számos kisebb-nagyobb értekezést is tett közzé, melyek közül különösen Gazdaság és technika c. értekezése emelendő ki, mely a Közgazdasági Szemle 1918., 1919. és

1920. évi füzeteiben jelent meg. Elméleti munkáin kívül Navratil több, a gazdasági politika körébe vágó értekezést is irt. Ezek közül különösen a Jelentés a Társadalmi Múzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról c. értekezését emeljük ki, mely a társadalmi múzeumok kérdését általános szempontból tárgyalja.

Éles ítéletű kiváló tudóst tüntetne ki Akadémiánk Navratil levelező taggá választásával. Főbb munkáit a következőkben soroljuk fel:

Smith Ádám rendszere és ennek bölcseleti alapja. Budapest, 1898. Eggenberger. 238 oldal.

A gazdasági élet elemi jelentőségei. Budapest, 1901. Politzer Zs. és Fia. 300 oldal.

Jelentés a Társadalmi Múzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról. A Társadalmi Múzeum kiadványai: I. Budapest, 1903. 347 oldal.

A gazdasági élet és a jogi rend. Adalékok a másodlagos gazdasági jelenségek elméletéhez. Különlenyomat a Földes-émlékkönyvből. Budapest, 1905. Pallas. 56 oldal.

Wirtschaft und Recht. Ein Beitrag zur Theorie der secundären wirtschaftlichen Erscheinungen. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht. Budapest, 1906. 65 oldal.

A társadalmi gazdaságtan és a közháztartástan vázolata. Budapest, 1908. Grill. 360 oldal.

A járadék fogalma. Különlenyomat a Farkas-émlékkönyvből. Budapest, 1914. 22 oldal.

Valutánk helyreállítása. Budapest, 1918. 165 oldal.

Gazdaság és technika. Tanulmányok az elméleti közgazdaságtan köréből a Közgazdasági Szemle 1918., 1919. és 1920. évi füzeteiben.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk TÓTH KÁROLY jogtudományi író, a m. kir. Ferenc József tudom. egyetem nyilvános rendes tanárát, a II. osztály A) alosztályában megüresült egyik levelező tagsági helyre.

Tóth Károly immár két évtized óta működik a felső jogi oktatás és a jogirodalmi tevékenység terén, mint a polgári törvénykezési jog tudományának egyik igen értékes és önállóságában jellegzetes képviselője. Főmunkája, melyre elsősorban óhajtjuk ajánlatunkat alapítani, „Polgári törvénykezési jog” címen, két terjedelmes kötetben 1910-ben látott napvilágot, majd egy kötetre összevonva és átdolgozva második kiadásában, 1923-ban jelent meg. Tartalma voltakép a polgári törvénykezési jog egész anyagát a tisztán tételes vonatkozásokon kívül feldolgozza; szerző

mégis a fősulyt azoknak az alapjelenségeknek elméleti kutatására és felfejtésére fekteti, melyeket egészen önálló systematikai szempontjainak megfelelően a törvénykezési jog és az anyagi magánjog belső összefüggéséből törekszik megmagyarázni. A polgári törvénykezés — felfogása szerint — a magánjog külső kérgéként szemlélhető. Innen folyik, hogy munkája a magánjog számos alapvető dogmatikai problémájával is foglalkozik s kétszeresen is alkalmas arra, hogy szerzőjének teljes tudományos felkészültségét, éles analizáló képességét, s egyuttal a rendszerezésre való hivatottságát is igazolhassa. Gondolatmenete az alanyi magánjogok fogalmán indul el s a magánjogi alapviszonyok és a védő jogviszonyok relativitásba helyezésével fejti ki az azokból keletkező alap- és védőjogoknak igényekké való átfordulását. Innen jut el a törvénykezés fogalmának és lényegének tisztázásához s ahhoz az alapvető rendszeri megkülönböztetéshez, hogy valamint a jogok védelmében kifejthető magatartások és cselekvések alanya vagy az egyén vagy az állam: úgy a törvénykezés is vagy önhatalommal vagy államhatalommal történik. Ezek között a rendszeri keretek között vizsgálja először is a tágabb vagy enyhébb értelemben vett önhatalmu törvénykezés jelenségeit, az ellenjogok, az önhatalmu megtartás-visszatartás, beszámítás, elállás stb. kérdéseit, majd a szoros értelemben veendő, azaz erőszakos önhatalmu törvénykezés alakjait, u. m. az önvégrehajtást, önvédelmet és az önsegélyt. Ezekhez kapcsolódik a birtoktan tüzetes kifejtése, mintegy átmenetül az államhatalommal való törvénykezésnek, azaz a szorosan vett törvénykezési jog világának intézményeire és tekintettel arra a közelfekvőségre, melyben a birtokjogok általában az alanyi törvénykezési jogokkal állanak. Felfogása szerint t. i. a törvénykezési jog is a maga egészében birtokjogi tünet. Ebben a részben a törvénykezési jogtudomány alapvető kérdéseinek tüzetes és mindig mély elméleti fundamentumon nyugvó fejtegetéseivel találkozunk. — Szerző nem elégszik meg azzal, hogy a tételes szabályok egyszerű összeállítását nyújtsa, hanem arra törekszik, hogy olvasóját a törvénykezési jogi intézmények szellemébe és belső lényegébe bevezethesse. Különös jelentőséget adott e kizárólag tudományos célú és nem csak az alaki ismeretek közlését célzó törekvésnek a munka első megjelenésének időpontja is, mikor a magyar jogászvilág közvetlenül az 1911. I. t. c. megalkotása és hatálybaléptetése előtt állott.

A „Polg. törvényk. jog” második kiadása egészben véve az első kiadás részben módosított tömörítése, melyből

a szorosabban vett magánjogi részletek elhagyása a mű tudományos értékét nem csökkentette, sőt azzal, hogy a polgári per új tételesjogi képmásának beiktatásával szerzőnek alkalma nyílt korábbi elvi állásfoglalásának igazolására és élesebb kidomborítására, a munka értéke és jelentősége kétségtelenül csak növekedett.

Kisebb dolgozatai közül igen értékesek még a szerzőnek A kereseti jog terminológiai fogalmáról, 1912, és Adalékok a polgári törvénykezési jog fogalmához 1914 c. tanulmányai. Az előbbiben a polgári per jog központi problémáját, a keresetjogot fejti ki nagy alaposággal és új szempontok felvetésével, utóbbiban a polgári törvénykezés alapvető elveit veszi bonckés alá a régi és a legújabb irodalmi elméletek éleselméjű bírálatával. Szerzőnek ez utóbbi dolgozatát különös nyomatékka! óhajtjuk kiemelni, miután az egyike a polg. per jog terén irodalmunkban közzétett legkiválóbb monographikus jellegű értekezéseknek, s a legélesebben tükrözteti vissza az író önálló utakon járó tudományos egyéniségét.

Egyéb önállóan megjelent dolgozatai: Önkormányzat, 1904., A váltó fogalma, 1905., A magánjogi jogvédelem a kereskedelmi jogban, 1907.

Tóth Károly összes dolgozatai a mélyen gondolkozó, éleseszű és alapos készűtségu komoly jogtudós értékes alkotásai, melyeknek egyes tételei ellen lehet talán kifogásokat emelni, de azok egészben véve elismerésre méltó és önálló becsű tudományos művek. Mindenesetre sokszorosan rászolgált szerző arra, hogy Akadémiánk őt tagjai sorába iktassa s ezzel a jogtudomány további lakadatlan művelésére kötelezze.

Finkey Ferenc l. t.

Kolosváry Bálint l. t.

Dr. Polner Ödön l. t.

Dr. Ereky István l. t.

Dr. Kováts Ferenc l. t.

A II. osztály A.) alosztályába levelező tagságra ajánljuk TOMCSÁNYI MÓRIC Dr.-t, a Pázmány Péter tudományegyetem ny. r. tanárát. Tomcsányi több mint két évtizede fejt ki nagyszabásu irodalmi tevékenységet. Régibb munkái közül kettőt emelünk ki, mint olyanokat, amelyek a jogtudomány számára rendkívül értékes gyarapodást jelentenek. Ezek közül az egyik „A vagyoni felelősség” elvével foglalkozik, a másik „Jogerő a közigazgatási jogban” címen a közigazgatási jognak egyik legnehezebb problémáját teszi beható tanulmányozás tár-

gyává. Legujabb munkái a „Magyar közjog“ és „A magyar közigazgatási jog alapintézményei“ nemrégiben hagyták el a sajtót.

E legujabb munkáiban Tomcsányinak rendkívül nagy nehézségekkel kellett megküzdenie. Közjogában a nehézségeket részint alkotmányunk történelmi jellege, részint a rombadőlt történelmi alkotmány egyes alapintézményeink bizonytalan sorsa s a mai provisorium okozzák. Hogy egyes intézményeknél meddig menjünk el a történelmi háttér megrajzolásában? — hogy tárgyaljuk-e és mennyiben a közvetlen multat pl. Ausztria és Magyarország egymáshoz való viszonyait?, — hogy az állampolgárság, az államszerződések, a jogegyenlőség, a költségvetési és zárszámadási jog feldolgozásánál figyelembe vegyük-e és mily mértékben Trianonnak és a szanálás tárgyában kötött nemzetközi szerződésnek — reméljük átmeneti jellegű — rendelkezéseit?, ezek mind olyan kérdések, amelyeket mindenkit kielégítő módon megoldani teljességgel lehetetlen. De bármily nagy nehézségekkel kellett megküzdenie, — Tomcsányinak nagy érdeme, hogy az irodalmat bírálva dolgozza fel, hogy minden kérdésben tárgyilagos és elfogulatlan s hogy a dogmatikai és a történelmi módszert szerencsésen kapcsolja össze. Közjoga jogtudományi irodalmunknak valóban értékes nyeresége.

Fokozott mértékben állíthatjuk ugyanezt közigazgatási jogáról is — bár a nehézségek, amelyekkel meg kellett küzdenie, más természetűek ugyan, de semmivel sem kisebbek, mint közjogában.

Nincs a jognak egyetlenegy. ága sem, amelyben a feldolgozandó joganyag akkora terjedelmet öltene s amely jelentékeny részében oly gyakran és oly mélyrehatóan változnék, mint a közigazgatási jog. Ezért van feldolgozásánál a módszernek oly nagy, szinte döntő jelentősége. Tomcsányi előtt két út állott. Ha az államtudományi módszert választja, akkor tört utakon járhat ugyan, de csak olyan encyclopedia félet nyújthat, melynek jogászai szempontból tudományos értéke sem lehet. Ha ellenben a dogmatikai módszert választja, akkor nyújthat ugyan értékeset, de magára kell vállalni az úttörés nehéz munkáját. Tomcsányi a dogmatikai módszert választotta. E módszer alkalmazásának azonban meg vannak a maga előfeltételei. Hiszen ki ne tartaná szinte lehetetlenül nehéz feladatnak pl. a magánjog dogmatikai feldolgozását, ha magánjogunk jelentős részeit rendeletek szabályoznák s ha — ami még fontosabb — a magánjogoknak csak egy elenyészően kis töredéke részesülne bírói oltalomban?

Már pedig — ellentétben a nagy nyugati államokkal, — ez az eset forog fenn a közigazgatás terén nálunk. Tomcsányi tehát, ha tudományos szempontból értékeset akart alkotni, kénytelen volt a jog-dogmatikai módszer alkalmazása révén mintegy elébe vágni a természetes fejlődésnek. Ez az oka, hogy törvényhozásunk fogyatkozásai s az úttörés nehéz munkája itt-ott pl. az egyesületi jogban s a közigazgatási jogviszony megkonstruálásánál éreztetik hatásukat. Ha azonban Tomcsányi közigazgatási jogát a maga egészében értékeljük, megállapíthatjuk, hogy munkája, mint *úttörő* munka kétségtelenül nagyon értékes gyarapodást jelent a magyar jogtudomány számára.

Tomcsányi tehát két évtizedre terjedő irodalmi munkásságával teljes mértékben kiérdemelte azt a kitüntetést, amelyet számára javaslatba hozni bátorkodunk s hangsúlyozzuk, hogy megválasztása az Akadémia számára határozottan nagy nyereség lesz.

Budapest, 1926. február 21-én.

Magyary Géza r. t.
Dr. Erekly István l. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA.

RENDES TAGNAK:

A II. osztály B) alosztályába **ÁLDÁSY ANTAL Dr.** l. tagot rendes tagnak ajánljuk.

A történeti segéd tudományok speciális térein, főként azonban a középkor egyetemes történetének minálunk sajnos még mindig nagyon is elhanyagolt mezején beható és nagybecsű munkásságot fejtett ki történettudományi bizottságunk buzgó és érdemes előadója, Áldásy Antal azóta is, amióta őt 1908-ban levelező tagjaink sorába választottuk.

Már 1909-ben megjelent tőle „A görög búcsú ügye a bázeli zsinaton” című szép dolgozat, mely a XV. századbéli Európa legfontosabb ügyének, a nyugati és keleti egyház tervbe vett uniójának kérdésével foglalkozván, az e célból összehívandó külön zsinatra vonatkozó tárgyalásokat s s költségek fedezésére szánt „búcsú” és „búcsú-szekta” körülményeit critice boncolja és tisztázza. Nehány esztendőre rá „Zsigmond királyunk római császár koronázása” történetét dolgozta föl Áldásy szép monografiában, kiemelve benne azt a fontos szerepet, mely a Zsigmond küldötte magyar megbízottaknak jutott. Több szempontból fölülte érdekes a „Zsigmond császár koro-

názása s a német zsidóság megadóztatása” című alapos dolgozat, mely ez uralkodó állandó pénzügyi zavarainak (ha szabad magunkat így kifejezni) „intézményes” okait fejtí ki s úgy állítja be ezt az adót, amelyet először Zsigmond vetett ki a német birodalmi zsidóságra, mint nevezetes késő-középkori pénzügyi problémát. Rokontárgyú Áldásynak 1917-ben megjelent dolgozata, mely a német-birodalmi városok által az 1433-iki császár-koronázás alkalmával följánlott ajándékok s a városi kiváltságok megerősítéséért fizetett díjak és illetékek ügyét ismerteti s mint ilyen fölötte értékes közjogi s egyszersmind gazdaság- és társadalomtörténeti tanulmány.

Szép és hasznos munka Áldásy tollából a „*Keresztes hadjáratok*”-nak 1924-ben megjelent története, mely a tudományos kutatás eddigi eredményeit összefoglalva adja elő a nevezetes egyházi és kulturális mozgalmak okait és eredményeit, a keleten alakult keresztény államok alkotmányos viszonyait, sőt világos áttekintést nyújt az oly nagy szerepet játszott lovagrendek történetéről is.

Ugyanabban az esztendőben jelent meg Áldásytól a Magyar Történettudomány Kézikönyvében a „Címertan”, melynek egyik értékes része a magyar heraldika methodikus története s mely e középkori társadalmi intézmény kérdéseit minden oldalról megvilágítja. K emeljük végül a Magyar Nemzeti Múzeum Címeres Leveleinek 1923-ban megjelent II. kötetét, folytatását az 1904-ben megjelent leirő katalógusnak, mely egész el- és berendezésében Áldásy szakismereteit és tudományos precisitását egyaránt dicséri.

Ez a nagyarányú és lelkiismeretesen kritikus tudományos munkásság, amelynek tartalmát és érdemeit természetesen csak futólag mutathatták föl jelen sorok, minden kétségen kívül méltó és erős jogcim arra, hogy jelöltünk rendes taggá választását a legmelegebben ajánlhassuk.

Károlyi Árpád t. t.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Angyal Dávid r. t.

Hóman Bálint l. t.

Lukinich Imre l. t.

Dr. DOMANOVSKY SÁNDOR levelező tagot, a budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen a magyar művelődés-történet nyilv. rendes tanárát, *rendes tagnak* ajánljuk. Domanovszkyt 1915-ben választotta meg Akadémiánk levelező tagjává. Az ezóta eltelt idő alatt szakadatlan, nagyértékű munkásságot fejtett ki

s a történettudomány körébe vágó számos kisebb-nagyobb munkát bocsátott közre. Ezek közül röviden csupán a terjedelmesebbeket emeljük ki. 1916-ban jelent meg a harmincadvám eredetéről szóló tanulmánya, mint akadémiai értekezés, melyben kereskedelmünk ezen évszázadokon keresztül állandóan fennállott adózásának eredetét, a nagy nehézségek ellenére s előmunkálatok hiányában is sikeresen oldotta meg. Ugyancsak a gazdaságtörténet, jelesül szintén a hazai kereskedelem-történet jellegzetes középkori intézményének, az árumegállító jognak történetével foglalkozik, másik 1922-ben hasonlóképp a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában „A szepesi városok árumegállító joga” címen megjelent terjedelmes munkája, mely északkeleti Magyarországnak, jelesül a szepesi városoknak Lengyelország és a német hanza városok felé irányuló jelentékeny kereskedelmének vázolásával kapcsolatosan, széleskörű levéltári kutatások alapján egy több évszázados küzdelem rendkívül tanulságos képét tárja elénk. A legkülönbébb kiváltságokkal, terhekkel és mentességekkel nehezített középkori kereskedelmünk eme talán legjelentékenyebb típusainak bemutatásával gazdasági és pénzügytörténetünk s ezzel együtt anyagi művelődésünk történetének alapjait világította meg. E munkái befejeztével ujabbkori történetünk egyik legjelentékenyebb alakjának, a haladásunkat félszázadon át irányító József nádor működésének felderítésére tért át. E tárgyú, beható kutatásainak eredménye az a vaskos kötet, mely „József nádor iratai” (I. köt. 1792—1804.) címen a Magyar Történelmi Társulat kiadásában 1925-ben jelent meg. Hazánk ez új és nevezetes korszakának története szempontjából kétségtelenül megbecsülhetetlen, az Országos Levéltárból, a bécsi Staatsarchivból és az alcsúti főhercegi levéltárból rendkívüli gonddal, fáradsággal és tudással összeválogatott legjellegzetesebb iratok és levelek eme gyűjteménye, melyekhez Domanovszky sokoldalú tudásról tanuskodó, az illető iratban szereplő ügynek mibenlétét, előzményeit és fejleményeit feltáró magyarázó jegyzeteket és összefoglalásokat csatol. Kétségtelen, hogy már e kiváló mű alapján szintén új megvilágításba kerül a nagynevű nádornak úgyszólván a jóval később fellépő Széchenyi szellemében folytatott közéleti működése. E beható és terjedelmes forráskutatásai közben, 1923-ban jelent meg tőle a Bibliothek der Weltgeschichte című német gyűjteményes kiadványban, „Die Geschichte Ungarns” címen hazánk története (379. lap), mellyel azt a rendkívüli hiányt igyekszik sikeresen pótolni, hogy félreismert, sőt meg-

rágalmazott nemzetünk ezeréves életének története magyar szerzőtől, a nyugati nemzetek nyelvén még mindig nincs megírva. Ugyanez idő alatt, immár közel másfél évtizede, mint a Magyar Történeti Társulat közlönyének, a Századoknak szerkesztője, s néhány év óta mint másodalelnöke, e Társulat nagyterjedelmű tudományos munkálkodásának és életének is egyik főtényezője és irányítója. E sokoldalú, elmélyedő és szakadatlan munkálkodásával, szerény nézetünk szerint teljesen rászolgált arra, hogy Akadémiánk őt rendes tagságára méltassa.

Károlyi Árpád t. t.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Angyal Dávid r. t.

Hóman Bálint l. t.

Lukinich Imre l. t.

Madzsar Imre l. t.

Van szerencsém ÁLDÁSY ANTAL és DOMANOVSKY SÁNDOR levelező tagokat, akik a történettudományban rendkívül nagy és eredményekben dús munkásságot fejtettek ki, mely valóban igazoltta teszi azt, hogy Akadémiánk rendes tagjai sorában foglaljanak helyet, *a II. osztály B) alosztályában* megüresedett rendes tagok helyére *rendes tagoknak* ajánlani.

Mahler Ede l. t.

HORNYÁNSZKY GYULÁT 1909-ben választotta meg az Akadémia levelező tagjának. Akkor még nem jelent meg az a vaskos kötet, amely *a görög felvilágosodást és a hippokratesi orvostudományt* tárgyalja, s melyet 1910-ben az Akadémia könyvkiadóvállalata adott ki. Első jelentős kísérlet ez a könyv arra, hogy a Corpus Hippocraticum adatait egységes kulturképbe fogjuk össze. A munka főbb eredményeit a külföld is nagy elismeréssel fogadta. Hornyánszky folytatólag *a görög állam és politikai élet* tanulmányozásának szentelte javaerejét, még pedig egy eddig eléggé elhanyagolt szempont kiemelésével. Német filológusok és historikusok nem sokat törődnek az újabb tömeglélektan eredményeivel; Hornyánszky éppen ezek számbavételével iparkodik a görög élet megértéséhez közelebb férkőzni. Miután általános programot már 1911-ben adott a M. Filozófiai Társaság közleményeiben, azóta a kisebb-nagyobb tanulmányok egész sorában iparkodott újszerű felfogási módját érvényesíteni. E körbe tartozik terjedelmes értekezése a *homerosi beszédekről* (az Akadémia II. osztályának értekezései között), a *polis* fogalmáról írt

munkája (E. Philol. Közl. 1920—1.) a *kis- és nagyterületű görög államok*, a polisok és hellenisztikus birodalmak ellentétét fejtegető tanulmányok (Tört. Szemle. 1922.). Ide tartoznak továbbá azok az értekezései, amelyek a közvélemény szerepét akarják tisztázni a görögség történetében (németül is megjelent: Über die Idee der öffentlichen Meinung in der griech. Geschichte. 1923). Hornyánszky törekvése láthatóan odairányul, hogy a kellő előmunkálatok után olyan *görög szociografia* megírását tegye lehetővé, amely az ú. n. görög államrégiségeket egy, a mai szociológiai ismereteknek megfelelő szélesebb bázisra helyezi.

Hornyánszkyt a görög studiumokon kívül az általános társadalomtani, történet- és kulturfilozófiai kérdések is állandóan érdeklik s jelentékeny azon tanulmányainak száma, amelyeket a történet általános jellegéről (Minerva), a kultura értékeiről s a történelmi értékelésről (Társadalomtudomány), a kultura tagozódásáról (Bp. Szemle), a történetkutatásban időnkint mutatkozó romantikáról (E. Philol. Közl.), a közvéleményről (Athenaeum) stb. írt. Általános társadalomtani érdeklődése a szélesebb körökre kiható irányításnak lehetőségét szerezte meg, amióta a Magyar Társadalomtudományi Társulatnak elnöki székét tölti be. Végül felemlítjük, hogy jelöltünk a sajátos akadémiai feladatokból is kivette a maga részét. Zeller Eduárd kültagunk és Schwarcz Gyula emlékének egy-egy nagyobb tanulmányzámba beillő emlékbeszéddel hódolt.

Mindezek alapján Hornyánszky Gyulát, tudományos életünknek e rendkívül éleselmjű, fáradhatatlanul kutató, kimagasló markáns alakját a II. B) alosztályban megüresedett egyik rendes tagsági székre a legmelegebben ajánljuk.

Angyal Dávid r. t.

Hóman Bálint l. t.

381
Dr. KUZSINSZKY BÁLINTOT, Akadémiánknak 1907 óta levelező tagját rendes tagnak ajánljuk.

Kuzsinszky a magyarországi archaeológiának ma legkiválóbb képviselője; úgy tudományos munkássága, mint betöltött pozíciói által a hazai régészek élén áll. A budapesti Pázmány Péter tudományegyetemen, Hampel József utódaként az érem- és régiségtan nyilv. r. tanára, igazgatója a külföldi szakkörökben is kitűnő hírnek örvendő Aquincumi Múzeumnak és Budapest Székesfőváros Múzeumának, elnöke az Országos Régészeti Társulatnak, előadója az Akadémia régészeti bizottságának. Szaktekintélye nemcsak idehaza áll első vonalban, működését nagyra becsülik a külföldön is. Rendes tagja a német és az osztrák

archaeologiai intézeteknek, állandó munkatársa a legnagyobb nemzetközi latin epigrafikai kiadványnak, a *Corpus Inscriptionum Latinorum*-nak, az 1911-i római nemzetközi archaeologiai kongresszusnak egyik nagy figyelemmel hallgatott előadója volt.

Levelező tagsága óta kiterjedt és alapvető munkásságot fejtett ki s különösen méltánylandó, hogy azt a hazai régészeti emlékeknek szentelte. Ezen idő óta kiadott művei közt első helyen említendő „A Balaton környékének archaeológiája” c. nagy munkája (1920), mely a helyszínen végzett évtizedes önálló kutatásainak eredményeként a Balaton körüli maradványokat az őskortól a népvándorlás végéig lelőhelyek szerint, módszeresen tárja elénk, s régóta érzett hiányt pótolva, régészeti irodalmunkban fényes példát nyújt arra, miként kellene hazánk egyéb vidékeinek emlékeit topografiaiilag feldolgozni. Másik újabb nagy munkájában (A Magyarországon talált római kőemlékek... 1914) a hazai római figurális és feliratos kövek corpusának történetileg és stilisztikailag egyaránt értékelő rendszeres kiadását indította meg. Részlettanulmányaiban (Arch. Ért. 1907, Budapest régiségei 1921, Régészeti Társ. Évk. 1923, Klebelsberg-emlékkönyv 1925) az egyes emlékek gondos reálrégészeti feldolgozása mellett a hazai emlékcsoportok széles körét vonja vizsgálódásaiba, s a biztosan megalapozott részletből nagy történeti perspektívába világít bele. Egy-egy szűkszavú feliratból vagy leletből finom kritikával és mély történeti látással meglepő általános következtetéseket von le, aminek legszebb példája nemrég megjelent értekezése Solváról. Az archaeologiai emlék nála első-sorban történeti dokumentum. E tulajdonságai Kuzsinszkyt az archaeologiai tudomány modern nagy mesterei sorába emelik.

Kutatásainak egyik legkedvesebb és legtermékenyebb területe Aquincum, hol 1888 óta, azaz immár 38 esztendeje vezeti az ásatásokat, a hazai és a külföldi szakkörök elismerésétől kísérve. Ő is szervezte meg az ottani múzeumot, mely a mintaszerűen feltárt romokkal együtt rendszerességében felveszi a versenyt a leghíresebb külföldi ásatási múzeumokkal. Aquincumi kutatásait Pest—Buda egyesítésének 50. évfordulója alkalmából, német, francia, olasz és angol nyelvű füzetekben összegezte és Aquincumnak szentelte a „Budapest műemlékei” c. kiadvány legutolsó kötetében (1925) közzétett nagyobb tanulmányát is.

Ha hazánkban, amint szerencsés előjelek sejtetni engedik, mihamarabb megindul a föld méhének rendszeres régészeti feltárása — amivel a hazai tudomány oly rég adós —, ebből a munkából bizonyára az Akadémia is

kiveszi részét s e munka irányításában Kuzsinszky Bálintra vezető szerep vár, az archaeologia segédtudományaira is kiterjedő széleskörű tudása, átfogó történeti látása, hatalmas emléismerete, szigorú módszeressége és nem utolsó sorban az ásatásokban való nagy tapasztaltsága folytán. Ez a nagy feladat eggyel szaporítja azon főntebb vázolt okokat, melyek alapján Kuzsinszky Bálintot a rendes tagság díszes székére a legmelegebben ajánlani szerencsénk van.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Kollányi Ferenc r. t.

Hóman Bálint l. t.

Lukinich Imre l. t.

Gerevich Tibor l. t.

413
43
Monori WERTHEIMER EDE levelező tagot rendes tagnak ajánljuk.

Egy negyedszázad óta levelező tagja már Akadémiánknak *Wertheimer Edé*. Ez alatt az öt lustrum alatt Wertheimer oly nagymérvű és nagyértékű munkásságot fejtett ki a legújabbkori európai és magyar történelem mezején s oly sok kitűnő kisebb-nagyobb tanulmánnyal és értekezéssel gazdagítja és gazdagította folyvást mind a jelen napokig a szakirodalmat, hogy mikor alosztályunkban egy rendes tagsági hely megürül, ennek a betöltésénél szinte erkölcsi lehetetlenség elsősorban nem ő reá gondolni. Igaz, hogy ennek a mindig eredeti kútfőkön fölépült nagy munkásságnak eredményei speciális viszonyaink miatt nem kis részben németül láttak napvilágot. De ha egyebet nem írt volna magyarul levelező taggá való megválasztatása után Wertheimer, mint gróf *Andrássy Gyuláról és koráról* szóló 3 kötetes hatalmas monografiáját, már egyedül ez a mű hangosan szólna amellett, hogy szerzőjét Akadémiánk rendes tagjai sorába iktassuk. Pedig ezenkívül nem egy szép magyar cikk jelent meg tőle a Századok és a Történelmi Szemle hasábjain.

Az, hogy emellett németül is ír a 19. század magyar történetének egyes szakaszairól vagy eseményeiről és ezen idők magyar államférfiairól: az csak emelheti működése becsét, épen hazai szempotból tekintve is. *Kossuth amerikai útjáról* írott magas beható tanulmánya a „Preussische Jahrbücher”-ben nem nyeresége-e hazai történelmünknek? Cikkei Haynauról, Andrássy és Bismarck viszonyáról a legújabban fölszabadult levéltári kútfők alapján nem viszik-e előbbre történeti tudásunkat? Nem jól cselekszi-e, ha német folyóiratokban ismerteti a magyar történetírás termékeit? S nem helyesen cselekedett e, mikor a világ

hirű „Encyclopaedia Britannica“ számára megírta egy szép összeállításban hazafias érzéssel Magyarország legújabb történetét Károlyi Mihály bukásáig?

Évek óta foglalkozik Wertheimer Kossuth életrajzával, mely majdnem be van már kéziratban fejezve és nemskóra magyarul és németül fog egyszerre megjelenni.

Bátran és jó lelkiismerettel állíthatjuk hát, hogy ha valaki, úgy bizonyára Wertheimer busásan rászolgált arra az erkölcsi elismerésre, amelyet neki egy mindenkép tiszteletreméltó tudományos munkásságban eltöltött élet alkonyán Akadémiánk rendes tagsági koszorúja jelentene.

Hozzájárulok:

Károlyi Árpád t. t.

Berzeviczy Albert ig. és t. t.

Csánki Dezső ig. és r. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

BELLA LAJOS nyug. főreáliskolai igazgatót, a Magyar Nemzeti Múzeum régiségtárának tiszteletbeli őrét, a hazai régészet nesztorát (szül. 1850. Pozsonyban), levelező tagnak ajánljuk.

Bella négy évtized óta műveli kiváló eredménnyel a hazai ősrégészetet, melynek számos ismeretlen területét hódította meg s melynek neolith-kori részét ma nála hazánkban senki jobban nem ismeri. Pedig kutatásaiban valóban heroikus erővel nagy nehézségeket kellett legyőznie. Anyagi támogatás híján, a szó szoros értelmében sajátkezüleg kezdte meg a múlt század nyolcvanas éveiben ásatásait, melyekkel nevének világhírt, a hazai régészetnek a nemzetközi tudományba kapcsolódó nagy eredményeket vivott ki. A soproni Purgstall-on levő Hallstatt-kori földsáncoknak és urna-temetőknek felásásával és különösen a kerámiának feldolgozásával világszerte felhívást keltett s e kutatásai nagyban hozzájárultak az európai Hallstatt-kori kultúra megismeréséhez. Ő volt az első hazai régész, aki helyesen felismerte az addig elhanyagolt agyagművességnek elsőrendű tipológiai jelentőségét és ezen az alapon a hazai szórványos őskori leletek korára és kultúrális összefüggésére világosságot derített. Rendkívüli ásatási járatossága és erős gyakorlati érzéke, valamint világos kritikája megmentette őt az őskori kutatásoknál gyakran jelentkező azon veszélytől, hogy oly teoriák útvesztőjébe tévedjen, melyeket könnyebb kitalálni, mint bizonyítani. Erdemeihez sorakozik, hogy őskori régészeti irodalmunknak idegenből átvett, sokszor nyakatekert

terminus technikusait a magyar nép és a magyar mesteremberek ajkáról ellesett tősgyökeres kifejezésekkel helyettesítette, — oly érdem, melyet a nyelv tisztaságára alapítása óta örökös Akadémia bizonyára külön is méltányland. Foglalkozott római régészettel is. Ásatásait és kutatásait magas kora dacára ma is törellel erővel folytatja. Biztos és szerencsés keze a legutóbbi években is rendkívül fontos emlékeket hozott napfényre, melyeket körültekintő, világos és gondos módszerrel határozott meg és dolgozott fel, mint a nagyfontosságú bodrogkereszturi rézkori temetőt (1920) és az 1923-ban Tápiószentmártonban felfedezett skíta aranszarvast, mely az utóbbi éveknek európaszerte egyik legérdekesebb lelete.

Soproni tartózkodása idején titkára volt a Sopron megyei Régészeti Társulatnak, melynek évkönyvét negyedszázadon át adta ki. Nagy érdemei vannak e megye magyarosítása körül. 1890, 1891, 1892-ben a bécsi Anthropologiai Intézetben előadásokat tartott a praehistoria köréből. Több mint egy évtizede a Nemzeti Múzeum régiségtárában működik, melynek rendkívül gazdag őskori agyag-émlékeit rendezte és rendszerezte. Tagja az Akadémia Archaeologiai Bizottságának.

Főművei: Sopronmegye Régészete „Az Osztrák Magyar Monarchia írásban és képben” c. vállalatban és „Az őskor embere és kultúrája” c. alapvető műve, melynek paleolith-részét tanítványa, dr. Hillebrand Jenő irta s mely az őskori régészetnek irodalmunkban első összefüggő feldolgozása. Ásatásainak, kutatásainak eredményeit jórészt az Archaeologiai Értesítőben és a Sopronmegyei Régészeti Társulat évkönyveiben tette közzé számos alapos tanulmányban.

Megválasztásával az Akadémia nemcsak egy nagy-érdemű és tudós ősz fejre helyezne kései, de el nem késett babért, hanem benne még mindig aktív és munkás tagot nyerne, munkásságának az Akadémia annyival inkább hasznát látná, mert az ősrégészet — melynek hazánk egyik legfontosabb lelőhelye — jelenleg nincs tagjai közt képviselve. Megválasztását a legmelegebben ajánljuk.

Angyal Dávid r. t.
Kuzsinszky Bálint l. t.
Mahler Ede l. t.
Hóman Bálint l. t.
Hekler Antal l. t.
Gerevich Tibor l. t.
Lukinich Imre l. t.

BRUCKNER GYÖZŐ egyetemi magántanárt, a jelenleg Miskolcon működő eperjesi jogakadémia nyilvános rendes tanárát és dékánját levelező tagul ajánljuk. 33
2

Bruckner (sz. 1877-ben) a hazánk politikai és művelődés-történetében nagy szerepet játszó Szepesség történetének ezidőszerint legszorgalmasabb és legszakszerűbb művelője. Nagyrészt levéltári kutatásokon alapuló nagyszámú műveiben és dolgozataiban a Szepességet részint gazdaság- és birtoktörténeti szempontból veszi vizsgálat alá, részint azon szellemi mozgalmakba igyekszik beállítani, amelyeknek a Szepesség részese, vagy kiinduló pontja volt. Tudományos működése ennek következtében nem szűk korlátok közé szorított helytörténet, hanem általánosabb érdekre is számot tarthat, azon vonatkozások sokféleségénél fogva, amelyek a Szepességet az anyaországhoz, továbbá Lengyel- és Németországhoz fűzték századokon keresztül. Bruckner az újkori magyar és részben az újkori egyetemes történelem hivatott művelője, akiben Akadémiánk tevékeny és ügybuzgó tagot nyerne.

Önálló vagy önállóan kiadott művei és dolgozatai a következők:

Magyar művelődési mozzanatok a XII., XIII. és XIV. században. Eperjes, 1903. 8° 33 lp.

II. Rákóczi Ferenc elfogatása Nagysároson. Eperjes, 1903. 8° 24 lp.

Késmárk sz. kir. város műemlékei. Eperjes, 1908. 8° 80 lp.

Késmárk und die Familie Thököly. Késmárk, 1910. 8° 86 l.

A szepesmegyei lövészcéhek élete. Lőcse, 1910. 8° 63 lp.

A soltészszég intézménye a Szepességen. (Békefi Emlékkönyvben.)

A szepesi szász nép. Budapest, 1913. 8° 172 lp.

A szepesváraljai zsinat. Nyíregyháza, 1914. 8° 40 lp.

A késmárki ág. hitv. ev. kerületi lyceum pártfogóságának története. Sárospatak, 1922. 8° 108 lp.

A Szepesség népe. Budapest, 1922. 8° 84 lp.

A reformáció és ellenreformáció története a Szepességben. Budapest, 1922. I. köt. 613 lp.

A Thököly-család késmárki magánföldesurasága. Pécs, 1925. 8° 84 lp. (Berzeviczy Emlékkönyvből.)

Csánki Dezső ig. és r. t.

Angyal Dávid r. t.

Lukinich Imre l. t.

A Magyar Tudományos Akadémia II. osztályában megüresedett levelező tagsági helyek egyikére ajánljuk DEDEK CRESCENC LAJOS esztergomi prelátus-kanonokot, 38
2

a magyar történettudomány régi érdemes munkását.

Dedek immár 40 esztendőös irodalmi működésének első korszakában főleg egyháztörténeti problémákkal foglalkozott jelentős sikerrel. A *magyarországi főpapnevezések történelmének vázlata* (1885) című dolgozata élénk vitát váltott ki, melyben maga Dedek is több cikkel és egy nagyobb tanulmánnyal (*Boncz könyve a valláskörüli fölségjogról*, 1894.) vett részt. A magyarországi szerzetesrendek történetét érintő műveit (*A karthauziak Magyarországon*, 1889. *Kolostorból kolostorba*, 1895.) a Magyar Tudományos Akadémia, illetőleg a budapesti egyetem hittudományi kara, pályadíjjal koszorúzták. E forráskutatáson alapuló művekben már megnyilatkozott Dedek kitűnő írói készsége, amit azután a nagyközönség és a tanulóifjúság számára irt egyháztörténeti művekben (*Katholikus öntudat*, 1894. *Az üdvnek őszövétségi története*, 1896. *A katolikus egyház története*, 1897. *Szentek élete*, I—II. 1899. 2. kiadás 1907. *Szent Gellért élete*, 1901. *Mária legendák*, 1905.) fokozott mértékben gyümölcsöztetett s a történeti regény terén is sikerrel kísérletezeit (*Tu me sequere* 1912.).

Munkásságának második korszakába esnek az eredeti források alapos felhasználásával, önálló meglátással és lelkiismeretesen készült megyei monografiái (*Nyitra vármegye története*, 1899. *Pozsony vármegye*, 1904. *Pest—Pilis—Solt—Kiskun vármegyék*, 1907.). Feldolgozó munkásságával párhuzamosan, mint a budapesti egyetemi könyvtár kézirat- és levéltári osztályának őre, majd mint az esztergomi székeskáptalan tagja, szorgalmas kutatómunkát végzett, aminek eredménye az egyetemi könyvtár kézirat- és oklevéltanyagának kimerítő regestáit tartalmazó két hatalmas kötet (*Catalogus librorum manuscriptorum*. Tomus II. Pars 2—3. 1894., 1897.) és imént megjelent hatalmas diplomatariuma, a Knauz Nándor által megkezdett *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis* III. kötete. (1924.) E kiadványa méltóképen sorakozik legjobb történeti forráskiadványaink közé s úgy a szövegkritika, mint a tárgyi magyarázatok tekintetében mintaszerű. Dedek ma kétségtelenül egyike középkori történeti forrásaink legalaposabb ismerőinek s a nehéz szövegek legbiztosabb szemű olvasóinak.

E főművein kívül számos kisebb tanulmánya jelent meg a szakfolyóiratokban és napilapokban s több magas szempontú tudományos előadása különkiadásban. Több évig szerkesztette saját alapítású lapjait, a *Katholikus Egyházi Közlöny-t* és a *Katholikus Autonomiá-t* (1889—

1898.), melyek kiváló judiciumáról tanuskodó komoly tartalommal jelentek meg.

Dedek 40 esztendő, széleskörű ismeretekről, jeles kritikáról és összefoglaló képességéről, valamint kitűnő írói készségéről tanuskodó írói munkássága mindenképen érdemes a tekintetes Akadémia elismerésére.

Báró Forster Gyula t. t.

Károlyi Árpád t. t.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Kollányi Ferenc r. t.

Hóman Bálint l. t.

Alulírottak tisztelettel ajánljuk az Akadémia II. B) alosztályába *levelező tagul* GYALÓKAY JENŐ magyar királyi honvéd tüzérezredest. {34. 4.

Gyalókay Jenő a magyar haditörténelmi irodalmat évtizedeken át igen értékes monografikus művekkel és folyóiratokban (Századok, Archeologiai Értesítő, Turul, Levéltári Közlemények, Hadtörténelmi Közlemények, Magyar Katonai Közlöny, Hadtörténelem, Erdélyi Múzeum, Történelmi Szemle, Bellona) megjelent eredeti forrásokból merített közleményeivel és értekezéseivel gyarapította. Így a török hódoltságra és a török háborúk korára vonatkozólag tizenegy, a francia forradalmi és napoleoni háborúkról öt, valamint az 1848/49-i szabadságharcról tizenhárom értekezése jelent meg, mindannyi értékes új anyaggal és helytálló elbirálással. Vegyes tárgyú kisebb haditörténelmi dolgozatainak és forrásközléseinek száma pedig eddigelé huszonkilenc volt. Fordításai közül azok a legnevezetesebbek, amelyek a tüzérség anyagára és történelmére vonatkoznak.

Különösen ki kell emelnünk:

Zólyomi Dávid (Századok, 1917.). Biharvármegye és az utolsó nemesinsurrectio (önálló füzet, 1902.), A magyar nemesinsurrectio (Hadtörténelmi Közlemények, 1925.) című értekezéseit, de főként az 1848/49-i szabadságharcra vonatkozó cikkeit, és pedig: A segesvári ütközet 1849 júl. 31., — A perlaszi tábor megvétele 1848 szept. 2., — Az erdélyi hadsereg az oroszok betörése idején, — A nagy-szebeni hadosztály felbomlása, — Görgey mint hadvezér, — Bem moldvaországi hadműveletei, — Bem, — Az oroszok hadműveleti tervei Erdély megszállására, — Az első orosz megszállás Erdélyben, — A háromszéki hadjárat 1849 júl. 16—24., — Jellachich hadműveleti tervei, — Új adatok az 1849 aug. 2. debreceni ütközet történetéhez, —

és végül a lengyel „Bellona” című katonai folyóiratban megjelent: Plan dzialin Bema w lecie 1849.

Gyalókey ezredes az 1920/21. iskolaévben a debreceni egyetemen a magyar hadtörténelmet adta elő, mint meghívott szakelőadó; — 1923 jan. 1-e óta a Hadtörténelmi Közlemények szerkesztője; 1911 óta az Akadémia Hadtörténelmi Bizottságának segédtagja; 1925 jan. 1-e óta pedig a Magyar Történelmi Társulatnak igazgató-választmányi tagja.

Tagul ajánlott ezredessel a Magyar Tudományos Akadémia kiváló írói képességekkel és ismeretekkel bíró munkás szakembert iktatna tagjai sorába.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Angyal Dávid r. t.

Hóman Bálint l. t.

Lukinich Imre l. t.

Iványi Béla l. t.

Pilch Jenő l. t.

KÜLSŐ TAGNAK:

357
3 } JULIUS BELOCH-ot, a római egyetemnek német származású volt tanárát, ki a világháború lezajlása után nem volt hajlandó tanszékét újból elfoglalni és Németországban maradt, melegen ajánlom a M. T. Akadémia külső tagjának. Beloch Eduard Meyer mellett a görög *historiának* legkiválóbb élő ismerője; az egyedüli, aki a görög történet egészét (a hellenizmus beleszámításával) monumentális módon dolgozta fel. A *Griechische Geschichte* teljesen átdolgozott új kiadásában (1912—1925) eddig hét testes kötet, melyek részben tételeken megállapítóak, részben olyan vitás kérdések kritikai megbeszélésének vannak szánva, melyeket nem kis részt Beloch éleselméjűsége tett vitássá. Bárhogyan is gondolkozzék valaki Belochnak olykor radikálisan merész feltevéseiről, görög történelmét mindazonáltal a kitartóan dolgozó tudományos elme egyik leghatalmasabb alkotásának kell majd tartania. Könyvének legtanulságosabb lapjai a görög gazdasági életnek, tehát a görög kultúra egy gyakran elhanyagolt oldalának vannak szentelve. Beloch tanította meg az antik történelmszót a statisztikai feltevések és valószínűségek kezelei közt való gondolkodásra, mint ahogy a Hume problémáit újból felvevő népesedési munkája (*Bevölkerung der griech.—röm. Welt, 1886*) még most is alapkönyve az ókorra vonatkozó statisztikai kutatásoknak. Az a kitüntetés, mely Belochot a megválasztás által érné, egyszerűen

smind a Magyar Tudományos Akadémia díszére is szolgálna.

Hornyánszky Gyula l. t.

Abban a meggyőződésben, hogy az érdemet méltó elismerés illeti meg különösen ha a viszonyok által külföldre szorított honfitársunkról van szó, aki a legnehezebb körülmények közt is úgy teljesítette hazafiui kötelességét, hogy ezáltal nagy hasznára vált szülőföldjének, mikor már nem is lehetett annak polgára: **BIRINYI K. LAJOS** Ohio állambeli clevelandi ügyvédet és jeles író akadémiái kültagnak ajánljuk. Mint egészen ifjú munkás került az Észak-amerikai Egyesült Államokba, ahol egy jólelkű anglikán házaspár karolta fel a földhöz ragadt szegény idegent. Megosztván vele kenyerét, lehetővé tette, hogy alacsony sorsból a magasabb értelmi osztályba emelkedjék. De mint már jónevű és keresett ügyvéd sem feledkezett meg régi hazájáról és magyarságáról; annak példátlanul szomorú sorsában nemes lelkének egész izzó hevével élénk részt vett és részt vesz folyton. Becsületes keresetének jelentékeny részét és éjjeli nyugalját áldozta arra, hogy a Magyarország ellen legújabbban elkövetett égbekiáltó s az európai, sőt a világbékét is veszélyeztető igazságtalanságok türhetetlen voltáról meggyőzze új hazájának hatalmas közvéleményét. Évégből tömörítette a magyar származású uniobeli honpolgárokat s azok szabályszerű képviselőjében egy nagy emlékiratban, melynek címe *Iustice for Hungary*, beható, meggyőző érveléssel, melyhez mindenben helytálló adatcsoportosítást csatolt, mutatta ki, hogy Magyarországnak Amerika érdekében is igazságot kell szolgáltatni. Ezt a komoly, államiratszámba menő munkát az amerikai magyarság zömének két más képviselőjével aláírván, az Unio egyik elnökjelöltje, La Folette által az ottani parlamentnek, a Congressusnak beadatta. Szivreható tartalmának visszhangzását tapasztalván, nem egészen két év múlva, azt 1925-ben sokkal bővebben, még több hiteles adattal, térképekkel és grafikonokkal gazdagítva egy 320 lapos gyönyörű munka alakjában dolgozta fel. Saját költségén nyomatta ki azt és az Unio 3000 közkönyvtárának ingyen megküldötte, de gondoskodott arról is, hogy róla az ottani óriási olvasó közönség, melynek izlése szerint kitűnő angol nyelven, tacitusi tömörséggel és amerikai világossággal írt, szélesebb körben is tudomást nyerjen. Címe: *The Tragedy of Hungary. An Appeal of World Peace*. Abban tudományos alapossággal mutatja be a magyar

324
9}

nemzet eredetét, történetét, jelentőségét a múltban és hivatását a jövőben. Történetének kivonata mellett közállapottainak képeit nyújtja Trianon előtt és után. Kimutatja, hogy Magyarországnak semmi része sem volt a világháború felidézésében s részletesen elemzi megcsonkításának észszerűtlen kegyetlenségeit. Végül a reparálás érdekében az amerikai nép lelkeségére igyekszik hatást gyakorolni. — Ő saját személyére nézve megoldotta a két haza problémáját. Szerfelett kíváncsi, hogy példáját számosan kövessék a világ minden részébe elszóródott magyarok. Továbbá nagyon kíváncsi, hogy általunk is támogatván, úgyszólván hullámoktól vert szigetet képező amerikai véreinknek ezentúl is apostola maradhasson. Ezt Akadémiánk kültagjává leendő megválasztatása hathatósan előmozdítaná.

(Lakcíme: Louis K. Birinyi, A. B. Ll. B. Ld. D. Member Cleveland, Bav. 8815. Buckeye Road, Cleveland, Ohio, U. S. A.)

Gaal Jenő r. t.

Bernát István l. t.

37 }
2 } **AMEDEO GIANNINI-t**, olasz államtanácsost és meghatalmazott minisztert, a római egyetem tanárát, ajánljuk külső tagnak. Irodalmi működése történeti, alkotmánytörténeti és nemzetközi jogi téren mozog. Olaszországban specialistája a békeszerződéseknek, melyekről hatalmas kritikái köteteket bocsátott közre, s ezekben az egyoldalú békeszerződésekkel szemben igazságosabb álláspontra helyezkedett. E művei előkészítik azt a mentalitást, mely a békeszerződések revíziójára vezethet. Megértéssel és rokonszenvvel tárgyalja Magyarország ügyét; hazánkról az általa alapított Istituto per l'Europa Orientale-ban előadás-sorozatot tartott. Olaszországban egyik leglelkesebb és legtekintélyesebb tényezője az olasz-magyar szellemi kapcsolatoknak. E működése annyival inkább vezethet gyakorlati eredményre, mert a római külügyminisztériumban előkelő és befolyásos állást tölt be. Ezenfelül főmegbizottja az olasz törvénykönyvek revíziójára kiküldött kir. bizottságnak és a nemzetközi magánjogi Intézet előkészítő bizottságának, előadója az egyházi törvénykezés bizottságának, elnöke az olasz tudományos bibliografiai bizottságának, titkára az olasz nemzetközi jogi Intézetnek.

Megválasztása által Akadémiánk szférájába vonná az európai történetnek és nemzetközi jognak a békeszerződésekben kinőtt fontos és korszerű új hajtását és elismerését fejezné ki azon kevesek egyike előtt, akik e nagy

horderejű s hazánkra valóban életbevágó kérdéseket a külföldi tudományban Magyarország iránt rokonszenvvel tárgyalják. A megválasztás kétségek nélkül hazánk jobb jövőjét is szolgálja.

Berzeviczy Albert ig. és t. t.

Magyary Géza r. t.

Gerevich Tibor l. t.

Amedeo Giannini tudományos irodalmi működése:

1. Lezioni di filosofia del diritto. Napoli, 1907.
2. Il trattato di Rapallo nei commenti della stampa. Roma, 1921.
3. Il trattato di Rapallo al Parlamento italiano, idem.
4. Fiume nel trattato del Trianon, idem.
5. Una nuova discussione nei rapporti tra Stato e Chiesa in Italia, idem.
6. La questione orientale alla Conferenza della pace, idem.
7. Les documents de la Conférence de Gênes, Rome, 1922.
8. Il compromesso Tardieu per la questione adriatica.
9. I documenti diplomatici della pace orientale. 2 voll., Roma, 1922—1924.
10. Il compromesso Miller per la pace adriatica in „Le Nuove Provincie“ del 1922.
11. Il mandato inglese sulla Palestina in Problemi italiani del 1922.
12. L'assetto giuridico ed internazionale dell'Albania, idem.
13. L'assetto interno dell'Albania, idem.
14. La questione della Tracia, idem.
15. La questione di Costantinopoli e degli Stretti, idem.
16. La questione armena, idem.
17. I mandati tipo A e la loro natura giuridica in „Oriente Moderno“ 1922.
18. L'annessione di Cipro all'Inghilterra e l'equilibrio del Mediterraneo orientale, idem.
19. Le trattative per la pace turca dell'accordo di Angora all'armistizio di Mudania, idem.
20. L'armistizio di Mudania, idem.
21. La questione di Ada-Kalé, idem.
22. La ricostituzione della Cecoslovacchia alla conferenza della pace in „Europa Orientale“ del 1922.
23. L'unità nazionale della Romania alla conferenza della pace, id.

24. Cultura coloniale in Italia in „Riv. d'Italia“ del 1923.
25. L'Istituto Cristoforo Colombo e la sua funzione, Roma, 1923.
26. La sviluppo della Società di patronato per i minorenni delinquenti in Italia, idem.
27. Il patronato dei condannati in Italia, idem.
28. La questione del Dodecanneso in „Problemi Italiani“ del 1923.
29. La questione di Mossul, idem.
30. Gli accordi di Santa Margherita, idem.
31. La costituzione romena in „Europa Orientale“ del 1923.
32. La costituzione egiziana in „Oriente Moderno“ del 1923.
33. La costituzione della Palestina, idem.
34. Gli albori costituzionali in Egitto.
35. L'Etiopia nella Società delle Nazioni, idem.
36. Trattati ed accordi per la pace adriatica, Roma, 1923.
37. La questione di Porto Baros e gli accordi di Santa Margherita al Parlamento Italiano, idem.
38. Trattati ed accordi per l'Europa danubiana, idem.
39. Trattati ed accordi per l'Oriente Mediterraneo.
40. Trattati ed accordi di pace con la Germania, Roma, 1924.
41. Trattati commerciali del Regno d'Italia, 3 voll. Roma, 1923—26.
42. Gli accordi di Washington, idem.
43. La convenzione di Parigi per il regolamento della navigazione aerea, idem.
44. La conferenza di Genova in „Polemica“ del 1924.
45. La costituzione cecoslovacca in „Europa Orientale“ del 1925.
46. La costituzione lettone, idem.
47. La contesa anglo-turca per Mossul in „Oriente Moderno“ 1925.
48. Il VI. congresso del Comité juridique international de l'aviation in „Diritto Aeronautico“ del 1925.
49. I problemi dell'aeronautica alla conferenza della pace, idem.
50. La legislazione aeronautica, idem.
51. La riforma del contenzioso diplomatico in „Riv. dir. internaz.“ 1925.
52. Le convenzioni de l'Aja di diritto internazionale privato, Roma, 1925.

53. La questione albanese, idem.
 54. La costituzione polacca in „Europa orientale“ del 1925.
 55. La costituzione lituana, idem.
 56. Il concordato con la Polonia, idem.
 57. Il concordato con la Lettonia, idem.
 58. La questione dei Luoghi Santi, Napoli, 1925.
 59. La costituzione turca in „Oriente Moderno“ del 1925
 60. La legislazione aeronautica italiana, 2 vol. Roma, 1925—26.
 61. Il regolamento internazionale del diritto privato aeronautico in „Diritto aeronautico“, 1925.
 62. Sul regime giuridico delle grandi linee aeronautiche internazionali, idem.
 63. Il VII. congresso del Comité Juridique International, idem.
 64. L'abbandono ai creditori nella legge italiana sulla navigazione aerea, idem.
 65. L'accordo italo-egiziano per le frontiere della Cirenaica in „Oriente Moderno“ del 1926.
 66. Trattati ed accordi per l'Europa orientale, Roma, 1926.
 67. Relazione e schemi di disegni di legge per la riforma della legislazione ecclesiastica, idem.
- Továbbá több idegen műnek kritikai kiadását szerkesztette, melyek közül legnevezetesebb Blanc hadtudományi művének kiadása.
- Szerkesztőlárása a következő tudományos folyóiratoknak: „Europa Orientale“, „Oriente Moderno“, „Colombo“, „Rivista di Diritto ecclesiastico“, „Diritto aeronautico“.

PIVÁNY JENŐT, az amerikai magyarok historicusát, a II. osztályba kültagnak ajánlom.

Az amerikai magyarság a világháború alatt és után, nagy és értékes szolgálatokat tett a magyar nemzetnek. Áldozatkészségük köztudomású ténye hálás elismerésre talált az államfő, a debreceni kollégium, több társulat és különösen a Petőfi Társaság részéről, mely állandó, élő kapcsolatot tudott létesíteni köztünk és tengerentúli testvéreink között azzal, hogy az amerikai magyarság legnagyobb költőjét, Kemény Györgyöt kültagjául választotta. Ez a példa ragad magával, midőn Akadémiánk figyelmét felhívom Pivány Jenőre, az amerikai magyarok történetírójára, aki több mint húsz esztendeje lankadatlan kitar-

37 } 2
} 1

tással és igen szép eredménnyel végzi az összes amerikai-magyar történelmi kapcsolatok felderítésének úttörő munkáját.

Pivány tanulmányai a tárgy természetéhez alkalmazkodva, főleg a legtöbb anyagot nyújtó Kossuth-korszakkal (1851—52) és az északamerikai polgárháborúban szerepelt magyarokkal (1861—65.) foglalkoznak. Az elsőre nézve alapvető jellegű *Webster and Kossuth* című két kiadásban megjelent műve (Cleveland, 1908. és Philadelphia 1909.). A korszellem és az amerikai világszemlélet teljes ismerete alapján, nagy synthesissel fejt meg ebben és Kossuth útjáról szóló, szintén két kiadást ért (Cleveland 1907. és Philadelphia 1911.) értekezésében Kossuth amerikai útjának óriási sikerét. Kimutatja, hogy Kossuth a múlt századi amerikai szellem legnagyobb képviselőjének, Webster Dánielnek 1824. jan. 19-én mondott örökemlékű beszédét vette irányadóul, ami viszont 1852-ben arra bírta Webstert, — ki akkor külügyminiszter volt, hogy Ausztria akkori amerikai követe ellenében *The Hülsemann Letter* néven ismeretes remek nyilatkozatát adja ki a magyar ügy védelmére. Ajánlottam külön ez ügyre vonatkozó értekezése „Amerika és Magyarország követei 1849-ben és a Hülsemann-levél” cím alatt magyarul is megjelent (Budapesti Szemle, 1907. június). Tőle értesült Lodge C. H. senator a washingtoni külügyminiszteriumnak ama mulasztásáról, hogy még mindig levéltárában heverteti az Egyesült-Államok Magyarország érdekében 1849-ben tett diplomatiái fellépésének okiratait. A senator azonnal magáévá tette az ügyet és a senatusban tett indítványával keresztülvitte ama nagyfontosságú irathalmaz külügyminisztériumi hivatalos közzétételét. Ennek az alapján ismét több tanulmányt írt Pivány angolul, melyek magyarul is megjelentek s legtanulságosabb dolgozatai közé tartoznak. Ilyenek: „Mann Dudley Ambrus küldetése” (Századok, 1910. 354—371.); „Mann Dudley jelentései Clayton külügyminiszterhez” (ugyanott 562—590). Egyenesen idetartozik még Damburghy nevetséges követi feltolakodásának tisztábazotata (ugyanott 1910. jun.), valamint Mrs. Sturges Kossuth útjáról szóló memoirejainak bemutatása. Ajánlottam az amerikai polgárháborúról is számos értekezésben mutatta be tanulmányai eredményét. Ezek közül kiemelendőnek tartom *Zágonyi, the hero of Springfield* (Younstown, O. 1910.) és *Hungarians in the American Civil War* (Cleveland, 1913.) c. műveit.

Pivány egyik legelső értekezése még 1905-ben jelent

meg *The first Hungarian in America* címmel egy islandi saga gyűjtemény adatai nyomán valószínűnek véli, hogy már Columbus előtt is járt magyar ember Amerikában. A Századok 109. szeptemberi füzetében „Magyar volt-e a Heimskringla Tyrkerje” c. alatt magyarul is kiadott emez értekezésének átdolgozásával akarja kezdeni *Hungarian-American Historical Connections from Pre-Columbian Times to the End of the American Civil War* címen készüléfelben levő történelmi főművét, mely az észak-amerikai magyarság pragmatikus történetét kívánja összefoglalóan föltárni. Ebbeli törekvésében nagy segítségére van angolnyelvű Hungaricum-gyűjteménye, mely a legteljesebbek közé tartozik a világon.

Hosszú volna elősorolni a szorosan aligha tartozik az Akadémia tudományos fóruma elé az a fáradhatatlan tevékenység, amit Pivány az amerikai magyarság kulturális és hazafias irányításában, kivált a világháború idején kifejtett. Elég legyen annyit említenem, hogy néhai Harding Warren, a későbbi köztársasági elnök, akkor még Ohio állam senatora, a fegyverszünet idején kieszközölte részére, hogy őt, mint az Amerikai-Magyar Szövetség titkárát a washingtoni senatus külügyi bizottsága külön kihallgatáson fogadta. Ez alkalommal szóval és írásban ismertette Magyarország ügyét, arra kérte a senátust, hogy ne egyezték bele Magyarország feldarabolásába. Kihallgatásáról gyorsírói feljegyzés készült, amelyet a magyar ügyről benyújtott memorandumával együtt az Egyesült Államok kormánya hivatalból kinyomatott, ama kérelmének pedig, hogy a Magyarország feldarabolását kimondó békeszerződést ne ratifikálja, az Egyesült-Államok senatusa eleget tett.

Ballagi Aladár r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

SCHAFER KÁROLY Dr.-t, a budapesti kir. magyar Pázmány Péter egyetemen az ideg- és elmekórtan ny. r. tanárát, az inter-akadémiai agykutatási bizottság tagját, a német Gesellschaft der Nervenärzte rendes és a Philadelphia Neurological Society levelező tagját a III. osztály B) alosztályába rendes tagnak ajánljuk megválasztani.

Schaffer Károly 1914-ben lett az Akadémia levelező tagja; azóta is szakadatlanul és serényen mivelte szoro-

sabb értelemben vett szakmáját, a központi idegrendszer mikro- és makroszkópos szerkezetének és kórtanának kutatását. Azóta tudományos közleményeinek hosszú sora látott napvilágot, amelyek magyar, német és részben francia nyelven is megjelentek és amelyek nagyobbára odaadó laboratóriumi mikroszkópos kutatásokon alapuló eredményekről számolnak be. Ezek közül különösen kiemelendők az átöröklődő idegbetegségeknek, a hereditáris generációknak kórszövettanára, az agy normális és kóros barázdálódására, a normalis és kóros neurológiára vonatkozó nagyobb számú közleménye, amelyek évek hosszú sorára terjedő fáradságos tanulmányok eredményei.

De Schaffer Károly nemcsak a központi idegrendszer szöveti alkatának egyik legalaposabb ismerője és kutatója, hanem az ideg- és elmebetegségeknek is szakavatott ismerője és finom elemzője, aminek az 1923-ban az Akadémiában „Gróf Széchenyi István idegrendszere szakorvosi megvilágításban” című értekezésével bizonysgát adta.

A budapesti egyetem orvosi kara Schaffer Károly tudományos érdemeit méltányolva, őt Moravcsik Emil utódjául az ideg- és elmekórtani tanszékre egyhangú határozattal ny. r. tanárnak meghívta 1925-ben. Ugyanabban az évben Schaffer Károly elnyerte a kiváló neurologusok kitüntetésére alapított spanyol Achúccarró-féle jutalomdíjat.

Schaffer Károly a központi idegrendszer ép- és kórszöveti kutatásaival szaktudományát maradandó értékekkel gyarapította, velük a külföldön is mindenütt elismerést szerzett és nevét ismertté tette; kutató munkájával a magyar tudományosságra oly fényt árasztott, amellyel bőven rászolgált arra, hogy a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjai között helyet foglaljon.

Budapest, 1926. február 24

Dr. Preisz Hugó r. t.

Dr. Verebely Tibor l. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA.

LEVELEZŐ TAGNAK:

SCHERFFEL ALADÁR botanikust a III. osztály B) alosztályában üresedésben levő levelező tagsági helyek egyikére ajánljuk.

Scherffel Aladár született Iglón (Szepes m.) 1865-ben

Édes apja Dr. Scherffel Tivadar orvos, ki mindig melegen érdeklődött a természettudományok iránt (szorgalmas növénygyűjtő és madárgyűjtő is volt, tekintélyes gyűjteményeit élete alkonyán a felkai múzeumnak ajándékozta) korán megkedvelte a fiával a scientia amabilist. A még csak 13 éves fiút bevezette a mikroszkop titkaiba, szerzett neki szakmunkákat és mindjobban élesztette benne hajlamát és érdeklődését úgy az alsóbbrendű mikroszkopi növények és állatok valamint a magasabbrendű, virágos növények élete iránt. A fiú elsajátítván a mikroszkopizálást, különösen az Infusoriák és Diatomaceák megismerésére és tanulmányozására fordította főfigyelmét, de a Leunis-féle botanikai mű alapján hamarosan a növénytan rendszeres tanulmányozásához fogott és így szélesebb alapon és rendszeresebben kezdte meg korán botanikai tanulmányait. Szorgalma, buzgalma gimnazista korában sem lankadt el, a fiú már akkor botanikus akart lenni. Feltűnő, ritka készséggel jött fel 1883-ban a budapesti egyetemre; itt mint orvostanhallgató iratkozott be; természetrajzi professzorainak, de különösen Jurányi előadásai nagy hatással voltak rá. A második orvosegyetemi tanévben az összes szabad idejét a botanikai irodalom tanulmányozásának szentelte. A következő 1885/86. tanévben kedvezőtlen egészségi állapota miatt már nem folytathatta orvosi tanulmányait, hanem odahaza Iglón, botanikai szakmunkákkal és műszerekkel gazdagon felszerelt otthoni hajlékában kizárólag botanikai dolgokkal foglalkozott. Az 1886/7. tanévben ismét felvette félbeszakított egyetemi tanulását, de akkor már mint bölcsészettanhallgató iratkozott be a grázi egyetemre, ahová őt Leitgeb és Haberlandt professzorok világhíre vonzotta; most már tisztán a botanika lett életcélja, itt igazi botanikus bűvár lett belőle. Leitgeb professzor megbízta őt a Kerner A. és Wettstein-től akkoriban megjelent „Die rhizopoiden Verdauungsorgane thierfangender Pflanzen” című dolgozat utánvizsgálásával és annak eredményeként született első, nevezetes munkája: „Die Drüsen in den Höhlen der Rhizomschuppen von Lathraea squamaria L.”, mellyel fényes győzelmet aratott a bécsi egyetem két híres botanikus professzora felett. Az 1887/8. tanévet ismét Budapesten töltötte, főleg az egyetemi botanikus intézetben dolgozott és készült a doktorátusra, azonban kedvezőtlen egészségi állapota ezt a tervét is meggyorsította, a tanév végén kénytelen volt hirtelen hazatérni, ahol véglegesen lemondva a doktorátus letévéséről, mely szándék abnormisan befolyásolta egészségi állapotát, ezentúl magán-

laboratóriumában szép csendben kizárólag önálló növénytani kutatásoknak kezdett élni. De munkálatait itt több ízben félbeszakította, részint azért, hogy ezeket idegenben folytassa, kiegészítse, részint azért, hogy botanikai ismereteit gyarapítsa, bővítse. Az 1889/90. tanévben Innsbruckban volt, ahol Heinricher növénytani intézetében dolgozott. A későbbi években ismételten tartózkodott rövidebb-hosszabb ideig Budapesten, Bécsben és Berlinben, hogy folyó tanulmányait az ottani botanikai intézetekben kiegészítse és bővítse. 1899. tavasz idején hosszabb ideig dolgozott a helgolandi biológiai állomáson Kuckuck professor mellett és még későbbben két ízben is fordult meg e helyen. 1899. őszén a rovignoi zoológiai állomáson foglalkozott rövid ideig és innen Kuckuck professor társaságában meglátogatta a dalmát tengerpartot és Montenegróban is megfordult. 1901. tavasszal ugyancsak Kuckuck professor társaságában Algierban is járt a saharai életvilágnak megismerése és tanulmányozása céljából. 1904-ben ismét dolgozott rövid ideig a rovignoi zoológiai állomáson.

Iglón a társadalmi élet zajától visszavonulva, csakis a botanikai tudománynak szentelte legtöbb idejét; szülővárosának szép környéke növénytani kincseinek rendkívüli gazdagságával mindig új meg új anyagot szolgáltatott neki tudományos kutatásai- és vizsgálataihoz, melyeknek eredményéről értékesnél-értékesebb dolgozatok tettek tanúságot. A háború kitörésével vége lett az ő ideális tudományos munkálkodásának is; az összeomlást követő cseh megszállással képtessé vált iglói megélhetése és miután az új viszonyokkal sem tudott megbarátkozni, vale-t mondott hön szeretett szűkebb pátriájának és családjával Gödöllőn telepedett meg, remélve, hogy itt a főváros közelében nemcsak könnyebben megélhet majd, hanem hamarosan felveheti ismét megszakadt munkásságát is. Csalódott. A bekövetkezett szerencsétlen viszonyok folytán anyagilag tönkre menve, egyéb sorscsapásoktól is sújtva régi munkakedve, képessége megbénult, de mégsem szűnt meg teljesen, mert gondolva a régi otthonában csaknem négy évtizeden át folytatott vizsgálatainak és kutatásainak összegyűlt, de még mindig fel nem dolgozott eredményeire, tíz évi szünet után a legmostohább viszonyok között újból munkához látott, hogy mint nekem elmondotta, még idejében mentse meg a tudománynak mindazt, amit értékesnek tart és amiért valóban kár volna, ha veszendőbe menne.

Scherffel dolgozatai nagyobb részt német nyelven jelentek meg különböző német botanikai folyóiratokban; magyar

nyelven megjelent dolgozata aránylag kevés van, ami főleg dolgozatainak természetével magyarázható. Csaknem mind nagyértékű tudományos tartalmánál fogva a külföldi szakférfiak körében a legnagyobb elismerésre talált, nevét régén közismertté tette és ezzel szerző határozottan dicsőséget szerzett magyar hazájának is.

Eddigi irodalmi működése :

Die Drüsen in den Höhlen der Rhizomschuppen von *Lathraea squamaria* L. (Mitteilungen aus dem bot. Inst. zu Graz, herausg. von H. Leitgeb. Jena 1888 p. 187—212. Taf. VI.)

Zur Frage: „Sind die den Höhlenwänden aufsitzenden Fäden in den Rhizomschuppen von *Lathraea squamaria* L. Sekrete oder Bakterien?“ (Bot. Ztg. 1880 Jahrg. 48 p. 417—430. 1 Textfig.)

Zur Kenntnis einiger Arten des Gattung *Trichia*. (Berichte der deutsch. bot. Gesellsch. 1892 Bd. X. p. 212—218. 4 Fig.)

Über eine Verbesserung der I. af Klereker'schen Vorrichtung zum Cultiviren lebender Organismen unter dem Mikroskop (Zeitschr. für wissenschaft. Mikroskopie und für mikrosk. Technik 1893 (Bd. X. p. 441—443. 1 Fig.)

Bemerkungen über Geaster-Arten. (Ber. d. deutsch. bot. Ges. Bd. XIV. 1896. p. 312—323. Taf. XIX.)

Phacomarasmus, ein neues Agaricineen Genus. (Hedwigia 1897. XXXVI. Bd. p. 288—290. 1 Textfig.)

Phacocystis globosa n. sp. Vorläufige Mitteilung (Berichte d. d. bot. Gesellsch. 1899. Bd. XVII. p. 317.)

Phacocystis globosa n. sp. nebst einigen Betrachtungen über die Phylogenie niederer insbesondere brauner Organismen (Wissensch. Meeresuntersuchungen, herausg. von der Kommission z. Unters. d. d. Meere in Kiel u. d. Biolog. Anstalt auf Helgoland. Neue Folge 1900. Bd. IV. Abt. Helgoland p. 1—29. Taf. I.)

Kleiner Beitrag zur Phylogenie einiger Gruppen niederer Organismen. (Bot. Ztg. 1901. I. Abt. p. 143—158. Taf. VI.)

Einige Beobachtungen über Oedogonien mit halbkugeliger Fusszelle. (Ber. d. d. bot. Gesellsch. 1901. Bd. XIX. p. 557—563. Taf. XXXI.)

Néhány adat Magyarhon növény és állatvilágának ismeretéhez. (Növényt. Közlemények 1902. I. k. p. 107—111 1 rajz.)

Mykologische und algologische Notizen (Hedwigia 1902. XLI. Bd. p. [105]—[107] 2 Textfig.)

Ujabb adatok Magyarország alsórendű szervezeteinek ismeretéhez (Növényt. Közlemények 1904. III. köt. p. 116—119. 5 ábra.)

Notizen zur Kenntnis der Chrysomonadineae (Ber. d. d. bot. Gesellsch. 1904. Bd. XXII. p. 439—444.)

Algologische Notizen (Ber. d. d. bot. Ges. 1907. Bd. XXV. p. 228—231. 4 Textfig.)

Asterococcus n. g. superbus (Cienk.) Scherffel und dessen angebliche Beziehungen zu Cremosphaera. (Ber. d. d. bot. Ges. 1908. Bd. XXVI. p. 762—771. Fig. 1.)

Einiges zur Kenntnis von Schizochlamys gelatinosa Astr. (Ber. d. d. bot. Ges. 1908. Bd. XXXI. a. Taf. XIII.)

Raphidonema brevirostre nov. sp. egyuttal adalék a Magas Táttra nivális florájához. (Bot. Közlemények 1910. p. 116—123. 5. ábra. Német referatum p. 20—22.)

Beitrag zur Kenntnis der Chrysomonadineen (Archiv f. Protistenkunde 1911. 22. Bd. p. 299—344. Taf. 16.)

Zwei neue trichocystenartige Bildungen führende Flagellaten (Archiv f. Protistenkunde 1912. 27. Bd. p. 94—128. Taf. 6.)

Kisebb közlemények a Kryptogamok köréből. Kryptogamische Miscellen. (Botan. Közlemények 1914. p. [8.]).

Acyria insignis Kalchbr. et Cooke Magyarországon. (Magyar Bot. Lapok 1914. p. 193—195.)

Algologiai adatok a Magas Táttra flórájához (Magyar Bot. Lapok 1914. p. 189—193.)

Ueber die Cyste von Monas (Archiv f. Protistenkunde 1924. Bd. 48. p. 187—195. 6 Fig.)

Zur Frage: „Warum finden sich auf Conjugaten sozusagen keine Bacillariaceen?“ (Folia Cryptogamia 1925. Vol. I. p. 45—48.)

Endophytische Phycomyceten-Parasiten der Bacillariaceen und einige neue Monadineen (Arch. f. Protistenkunde 1925. Bd. 52. p. 1—141. Taf. 1—5.)

Scherffel több külföldi tud. társaságnak rendes tagja volt; ezeknek évi közgyűlésein legtöbbször részt vett; itt találkozott régibb külföldi ismerőseivel, hirneves botanikusokkal és kötött új ismeretséget neves külföldi szakférfiakkal, kiktől mindig új meg új inspirációt hozott haza magával. Az utolsó években mindezekből a tud. társaságokból kénytelen volt kilépni mostoha életviszonyai miatt; csak a Kir. Magy. Természettudományi Társulat tagságát tartotta meg, melynek kebeleben, a növényteni szakosztály ülésin többször mint előadó is szerepelt.

1922-ben a szegedi m. kir. Ferenc József Tudomány-

Egyetem Scherffelt tudományos érdemeinek elismeréseül doctor phil. h. c. avatta és ha most a M. Tud. Akadémia is megválasztásával megjutalmazná a hosszú éveken át folytatott kiváló és eredményes tudományos munkásságát, mindenki, aki Scherffelt és tudományos működését ismeri, megnyugvással mondhatná, hogy Scherffel ezt a nagy kitüntetést valóban már megérdemelte.

Mágócsy-Dietz Sándor r. t.
 Filarszky Nándor l. t.
 Dr. Degen Árpád l. t.

A III. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

SCHUMANN RICHÁRDOT, a bécsi műegyetem felső geodéziai tanszékének nyilvános rendes professzorát alulírottak tisztelettel ajánljuk a III. osztályba külső tagul leendő megválasztásra.

Schumann Richárd ezt a kitüntetést már ama sikeres és elismert tevékenysége alapján is teljesen kiérdemli, amelyet a felső geodézia fontosabb problémáinak vizsgálatával elméleti és gyakorlati téren kifejtett. Hosszú időn keresztül a potsdami Geodéziai Intézetben a geodézia atyamestere, Helmert oldalán dolgozott, egyrészt a relativ ingákkal való gravitációmérés elméleti és gyakorlati kifejlesztésében, másrészt pedig a függővonal elhajlásának vizsgálatában. Az e téren kifejtett érdemdús működése, továbbá munkálkodásának érdekes és értékes eredményei hamar magára vonták a tudományos körök érdeklődését s különösen nagy csillagászati, matematikai és mechanikai előképzettségre valló elméleti megállapításai eredményezték azt, hogy hamar katedrához jutott. Először az aacheni műegyetem geodéziai tanszékét bízták rá, majd Bécsbe a műegyetem felső geodéziai tanszékére hívták meg s ezidő szerint is ott fejt ki ismert és elismert tevékenységet.

Ezek az eredmények már önmagukban is elegendők volnának annak igazolására, hogy Schumann tevékenysége teljesen kielégíti a külső taggal szemben jogosan támasztható legkényesebb igényeket is.

Amde Schumann tudományos tevékenységének jelentékeny magyar vonatkozásai is vannak. Gravitációs kutatásaiban élénk figyelemmel kísérte Eötvös báró kísérletezéseit s felismerve azoknak valóban korszakot alkotó

jelentőségét, a külföldiek közül az elsők közt volt, akik a módszert megtanulták és alkalmazták. Ámde nemcsak a módszer kipróbálásában és alkalmazásában vannak érdemei, de ilyeneket szerzett azzal a szeretetteljes propaganda-tevékenységével, melyet e nagy magyar lángelme műszerének és módszerének terjesztése körül évenként keresztül kifejtett. Schumannnak az Eötvös-féle mérések terén kifejtett tevékenységét nemcsak azért kell kiemelnünk, mert ezt Eötvös példaadása szerint teljesen önzetlenül, csupán a tudomány fejlesztése érdekében végezte, hanem azért is, mert egyrészt a módszer gyakorlati alkalmazása terén, de másrészt különösen elméleti fejlesztése terén számottevő eredményeket ért el. Ez annál örvedetesebb, mert a módszer gyakorlati alkalmazásaiban csupán öncélokat szem előtt tartó áltudósok részéről nemcsak hogy fejlesztést nem látunk, de azok önző működése sajnálatosan rontani is kezdi a módszer jóhírét. Schumann mindenben jó és hű tanítványa volt mesterének, tőle nemcsak a torziós inga használatát s eredményeinek értékelését tanulta meg, de hatással volt rá az a teljes önzetlenség, mellyel Eötvös eszközt és módszerét csupán a tudomány fejlesztésére használta.

Schumann Eötvös szellemében működött s mindig azon volt, hogy Eötvös genális módszerét minél szélesebb körben terjessze és fejlessze. Tanúbizonyságot tesznek erről *idetartozó* nagyszámú, külföldön megjelent igen becses és fontos munkálatai, amelyek *mind* néhai báró Eötvös nevét és szellemét hirdetik. Ezeknek e helyen egyenkénti felsorolásától és értékelésétől annyival inkább eltekinthetünk, mert az illetékes körökben közismertek.

Úgy véljük, hogy nagy Eötvösünk emlékének is áldozunk akkor, amikor tudós külföldi tanítványát, Schumann Richárdot külső tagnak ajánljuk.

Budapesten, 1926. évi február hó 28. napján.

Fröhlich Izidor r. t.
 Kövesligethy Radó r. t.
 Tanga Károly r. t.
 Báró Harkányi Béla l. t.
 Oltag Károly l. t.
 Rybár István l. t.
 Pogány Béla l. t.